

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

**Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan 60-72 Aylık Okul Öncesi
Dönem Çocukların Sosyal Problem Çözme ile Sosyal
Yetkinlik ve Davranış Durumları Açısından İncelenmesi**

Nurşah YARDIMCI

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2023

DİL BOZUKLUĞU OLAN VE OLMAYAN 60-72 AYLIK
OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARIN SOSYAL PROBLEM
ÇÖZME İLE SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ
DURUMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Nurşah YARDİMCİ

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2023

TEŞEKKÜR

Tez sürecimde desteklerini ve yardımlarıyla yanımda olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ferhat KORKMAZ'a ve bu zamana kadar beni yetiştiren tüm öğretmenlerime saygılarımı sunar ve teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana eşlik eden, karşılaştığımız zorluklar karşısında desteğini esirgemeyen, verdiği motivasyonla bu süreci tamamlamamızı sağlayan Gökçe Sultan BAL'a sonsuz teşekkür ederim.

Üniversite hayatının bana kattığı, manevi destekleriyle tez sürecimde yanımda olan yol arkadaşlarım Serra AFACAN, Merve BİLDİK, Sümeyye KAYA ve Seda Nur DEMİR'e teşekkür ederim.

İş hayatıyla birlikte tanıştığım, kısa sürede mesleki anlamda birçok şey öğrendiğim, psikolojik olarak benim bu süreci daha kolay geçirmemi sağlayan başta müdürlerim Armağan KURT KARA ve Perrin KURT TUNCAY'a, bu yoğun süreçte kazandırdıkları farkındalıklarla mental olarak daha iyi hissetmemi sağlayan iş arkadaşlarım Beyza İMRAL, Pınar Sanem ÇELİK, Ecem TOPÇU ve Hatice AÇIKGÖZ'e sonsuz teşekkür ederim.

Önümüzde uzun bir iş hayatında birbirimize yol arkadaşlığı edeceğimiz canım iş ortağım Aleyna TEKİN'e teşekkür ederim.

Ve her şeyden önce maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan, yaptığım her işin ve aldığım her kararın arkasında sağlam bir şekilde durmamı sağlayan canım annem Serpil YARDİMCİ ve canım babam Mehmet YARDİMCİ'ye , bana ablalığın çok güzel bir duygu olduğunu hissettiren manevi kardeşim Ayşe Sıla'ya sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

YARDİMCİ, Nursah. *Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan 60-72 Aylık Okul Öncesi Dönem Çocukların Sosyal Problem Çözme ile Sosyal Yetkinlik ve Davranış Durumları Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2023.

DSM-5'in tanı ve sınıflandırmasında yer alan, herhangi biyomedikal, nörolojik gibi bir nedene bağlı olmayan, belli bir etiyojisi olmayan çocuğun yaşına uygun dil becerilerini sergileyememesiyle karakterize olan durum dil bozukluğu olarak nitelendirilmektedir. Çevresinde olanları anlamakta ve ifade etmekte güçlük yaşayan çocukların sosyal becerilerde de sınırlılıklar yaşayabileceği belirtilmektedir. Özellikle çocuğun sosyal yetkinlik düzeyinin yaşına uygun olmaması sosyal problem çözme becerilerindeki yaşanabilecek sorunları beraberinde getirmektedir. Bu araştırma gelişimsel dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların sözel dil performanslarının, sosyal yetkinlik ve sosyal problem çözme becerileri üzerindeki yordayıcı etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada gelişimsel dil bozukluğu olan ve olmayan 60-72 aylık çocukların sözel dil performansları için Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL), sosyal yetkinlik becerileri için Sosyal Yetkinlik ve Davranış Durumları (SYDD-30) Ölçeği ve sosyal problem çözme becerilerini değerlendirebilmek için ise Wally Sosyal Problem Çözme Testi kullanılmıştır. Bu araştırma, 2021-2022 yılında Kocaeli ili Kartepe ve Derince ilçelerinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukları ve onların öğretmenleri ile sınırlıdır. Elde edilen araştırma bulguları sonucunda dil bozukluğu olan ve olmayan çocuklar arasında sosyal problem çözme beceri düzeyleri, sosyal yetkinlik davranış düzeyleri, anksiyete-içedönüklük davranış düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve literatürle benzer bulgular elde edilmiştir. Ancak dil bozukluğu olan ve olmayan çocuklar arasında kızgınlık-saldırganlık davranış düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Çalışmadan elde edilen bazı bulgular sonucunda dil bozukluğuna sahip çocukların erken dönemde tanınması gerektiği ve çocuğun dil bozukluğuna ek olarak diğer sosyal alanlarda da sorunlarında eşlik edebileceğine dikkat çekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Dil Bozukluğu, Problem Çözme, Sosyal Problem Çözme, Sosyal Yetkinlik, İçselleştirme Davranışları, Dışsallaştırma Davranışlar

ABSTRACT

YARDİMCİ, Nursah. *Examination of 60-72 Months-Old Preschool Children with and Without Language Disorder in terms of Social Problem Solving and Social Competence and Behavior Status*, Master's Thesis Nevşehir, 2023.

The condition, which is included in the diagnosis and classification of DSM-5, is not due to any biomedical or neurological cause, does not have a certain etiology, and is characterized by the inability to display language skills appropriate for the age of the child, is described as a language disorder. It is stated that children who have difficulty in understanding and expressing what is around them may also experience limitations in social skills. In particular, the fact that the child's social competence level is not suitable for his age brings with it problems that can be experienced in social problem solving skills. This research aimed to examine the predictive effect of verbal language performances of children with and without developmental language disorder on social competence and social problem solving skills. In this study, the Turkish Early Language Development Test (TEDIL) was used to assess the verbal language performance of 60-72 month-old children with and without developmental language disorders, the Social Competency and Behavioral Status (SYDD-30) Scale for social competence skills, and the Wally Test to evaluate social problem solving skills. Social Problem Solving Test was used. This research is limited to 60-72 months old children and their teachers attending pre-school education institutions in Kocaeli province Kartepe and Derince districts in 2021-2022. As a result of the research findings, a significant relationship was found between social problem solving skill levels, social competence behavior levels, anxiety-introversion behavior levels between children with and without language disorder, and similar findings were obtained with the literature. However, no significant difference was found between the anger-aggression behavior levels between children with and without language disorders. As a result of some findings obtained from the study, it is noteworthy that children with language disorders should be diagnosed at an early stage and that the child may have problems in other social areas in addition to language disorders.

Keywords: Language Disorder, Problem Solving, Social Problem Solving, Social Competence, Internalizing Behaviors, Externalizing Behaviors

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	İ
YAYIMLAMA ve FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	İİ
ETİK BEYAN	İİİ
TEŞEKKÜR	İV
ÖZET	Vİİİ
ABSTRACT	İX
İÇİNDEKİLER	Xİ
KISALTMALAR DİZİNİ	XV
TABLolar DİZİNİ	XVİ
ŞEKİLLER DİZİNİ	XVİİ
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: GENEL BİLGİLER	5
1.1. DİL	5
1.1.1. Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Dil Gelişimi	5
1.1.2. Dil Bozukluğu	6
1.1.3. Dil Bozukluğu Tanı Kriterleri	7
1.1.4. Dil Bozukluğu Dil Özellikleri	8
1.2. SOSYAL PROBLEM ÇÖZME	9
1.2.1. Sosyal Problem Çözme Nedir?	9
1.2.2. Olumlu (Pro-Sosyal) Davranışlar	11
1.2.3. Olumsuz (Saldırgan) Davranışlar	12

1.2.4. Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Gelişiminde Etkili olan Faktörler	12
1.2.5. Sosyal Problem Çözme ile Dil Becerileri arasındaki İlişki	13
1.3. SOSYAL YETKİNLİK	14
1.3.1. Sosyal Yetkinlik Nedir?	14
1.3.2. Sosyal Yetkinlik ve Çocuk Davranışları	15
1.3.2.1. Dışsallaştırma Davranışları	16
1.3.2.2. İçselleştirme Davranışları	17
1.3.3. Sosyal Yetkinliğin Gelişiminde Etkili Olan Faktörler	17
1.3.4. Sosyal Yetkinlik ile Dil Becerileri Arasındaki İlişki	19
2. BÖLÜM: GEREÇ VE YÖNTEM	22
2.1. Araştırmanın Modeli	22
2.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı	22
2.3. Araştırmanın Katılımcıları	22
2.4. Veri Toplama Araçları	22
2.4.1. Katılımcı Bilgi Formu	23
2.4.2. Türkçe Erken Dil Gelişim Testi	23
2.4.3. Wally Sosyal Problem Çözme Testi	24
2.4.4. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği	25
2.5. Veri Toplama Prosedürü	26
2.6. Verilerin Analizi	27
3. BÖLÜM: BULGULAR	28

3.1. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	28
3.2. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	29
3.3. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Kızgınlık-Saldırganlık (KS) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	29
3.4. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Anksiyete-İçedönüklük (Aİ) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	30
3.5. Dil Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) Puanları ile Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	30
3.6. Dil Bozukluğu Olmayan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) puanları ile Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki Analizine Yönelik Bulgular	31
4. BÖLÜM: TARTIŞMA	33
4.1. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması.....	33
4.2. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması.....	34
4.3. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Kızgınlık-Saldırganlık (KS) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması.....	35
4.4. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Anksiyete-İçedönüklük (Aİ) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması.....	35
4.5. Dil Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) Puanları ile Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki Analizine Yönelik Bulguların	

Tartışılması.....	36
4.6. Dil Bozukluğu Olmayan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) Puanları ile Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki Analizine Yönelik Bulguların Tartışılması.....	36
SONUÇ VE ÖNERİLER	38
KAYNAKÇA	40
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU.....	51
EK 2. ETİK KURUL İZİN FORMU.....	52

KISALTMALAR DİZİNİ

- Aİ : Anksiyete- İçe Dönüklük
- ASHA : American Speech and Hearing Assosiation(Amerikan İşitme ve Konuşma Derneği)
- DSM – 5 : Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)
- DB : Dil Bozukluğu
- GDB : Gelişimsel Dil Bozukluğu
- SYDD-30 : Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30
- SY : Sosyal Yetkinlik
- KS : Kızgınlık -Saldırganlık
- TEDİL : Türkçe Erken Dil Gelişimi Testi

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. Grupların yaş dağılımı

Tablo 2. TEDİL'in amaçları

Tablo 3. Wally Sosyal Problem Çözme Testi'nin varsayımsal durum ve ana temaları

Tablo 4. Grupların sosyal problem çözme beceri düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

Tablo 5. Grupların sosyal yetkinlik davranış düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

Tablo 6. Grupların kızgınlık-saldırganlık davranış düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

Tablo 7. Grupların anksiyete-içedönüklük davranış düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

Tablo 8. Dil bozukluğu olan çocukların sosyal yetkinlik ile sosyal problem çözme beceri düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

Tablo 9. Dil bozukluğu olmayan çocukların sosyal yetkinlik ile sosyal problem çözme beceri düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Sosyal yetkinliği etkileyen faktörler

GİRİŞ

Gelişim, doğum öncesinde başlayan doğduktan sonra da yaşam boyu devam eden bir yolculuktur (Güldü, B. 2020). Genetik miras ve yatkınlıklar ise bu yolculuğun temelini oluşturmaktadır. Bu gelişim yolculuğunu etkileyebilecek fizyolojik, psikolojik ve çevresel gibi birçok faktör bulunmaktadır. Tüm bu faktörler birbiriyle ilişki halinde ve birbirini etkilemektedir (Yavuzer, H. 2006).

Gelişimin en yoğun şekilde gerçekleştiği dönem okul öncesi dönem olarak belirtilmektedir (Işıksolu Aysel, Y. 2020). Yoğun geçen bu dönemde her gelişim bir sonraki beceri için bir temel oluşturmaktadır (Yeşilyaprak, B. 2004). Bu temelde yaşanabilecek herhangi bir sorun bir sonraki becerinin gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır. Çocuğun bu dönemi sağlıklı bir şekilde geçirebilmesi için gelişim ihtiyaçları belirlenmeli ve buna yönelik müdahalelerin uygulanması gerekmektedir. Genetik miras değiştirilemez faktörler arasında yer almaktadır ancak ebeveynlerinin tutumları, arkadaş çevresi gibi çevresel faktörlerin çocuğun gelişimine yönelik düzenlenmesi gerekmektedir (Işıksolu Aysel, Y. 2020). Çocuğun özellikle bu dönemde akranlarıyla iyi ilişkiler geliştirebilmesi, karşılaştığı problemlere karşı olumlu davranışlar gösterebilmesi ve bir yandan da çevresinde olanları yaşına uygun şekilde algılayıp kendini ifade edebilmesi beklenmektedir (Yavuzer, H. 2006; Shonkoff ve Phillips, 2000).

Çocuk dünyaya gözlerini açmasıyla birlikte çevresindekilerle çeşitli yollarla iletişim kurmak istemektedir. Gerek göz teması gerekse ihtiyacına yönelik çıkardığı ses ve ağlamalar çocuğun iletişim kurmak için başvurduğu yollar olarak gözlenmektedir. Aslında çocuk dili bir araç olarak kullanmaya çalışarak çevresindekilerle iletişim kurmaya çalışmaktadır. Çocuk büyüdükçe göz teması ve sesler yerini kelimelere, cümlelere bırakmaktadır. Göz temasından başlayan cümlelere kadar devam eden bu dil gelişim süreci belli bir hiyerarşide ilerlemektedir. Çocukların dil gelişimi hiyerarşisinde yaşına göre belirli alıcı ve ifade edici dil becerilerine sahip olmaları beklenmektedir.

Özellikle çocukların dil gelişiminde 2-5 yaş arasında yoğun bir gelişim gösterdikleri belirtilmektedir (King, KA, Fogle, L. ve Logan-Terry, A. 2008). Dil gelişimi sürecinde bazı becerilerin edinilmesinde yaşanan gecikmeler veya yeterli şekilde desteklenmemesi sonucu çocuğun alıcı ve ifade edici dil becerileri olumsuz şekilde etkilenir ve yaşına uygun dil becerilerini gösteremez. Gelişim bir bütündür ve bir alanda yaşanan gecikme veya yetersiz performans diğer alanların gelişimini de sekteye uğratabileceği belirtilmektedir. Çocuğun yaşına uygun olmayan dil becerilerine sahip olması; akademik, sosyal ve psikoloji gibi birçok alanda da etkisini göstermektedir. Gerekli müdahale yöntemlerinin uygulanmaması sonucu yeterli şekilde desteklenmeyen çocuk ilerleyen zamanlarda daha büyük sorunlarla karşılaşmaktadır. Araştırmalar ve klinik deneyimler incelendiğinde çocukların gelişim basamaklarının herhangi birinde göstermiş olduğu yetersiz performans, çocuğun en çok sosyal alanda zorluklar yaşamasına sebep olabileceğini belirtmektedir. özellikle okul öncesi dönem çocuğu sosyal hayata hazırlayan ve o alandaki becerilerini geliştirmesine olanak sağlayan bir evredir. Bu dönemde edinilen her şey çocuğun ileriki yaşları için zemin oluşturmaktadır. Çünkü çocuk bu dönemde akranlarıyla daha fazla etkileşime girmeye başlamaktadır.

Çocuk akranlarıyla etkileşimde bulunurken yardımlaşmayı, işbirliği yapmayı, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmeyi, problem çözmeyi, sosyal yetkinlik gibi sosyal becerilerini geliştirmektedir. Okul öncesi dönemde gelişen bu beceriler çocuğun ileriki yaşları için temel oluşturmaktadır (Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu, 2010). Çünkü bu becerileri olumlu yönde gelişen çocuklar; akranları tarafından kabul görür, sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirir ve bu şekilde kendine güveni artmaktadır (Bozkurt, 2016). Tüm bunlar çocuğun sosyal yetkin olabilmesini sağlamaktadır.

Sosyal yetkinlik, kendi istekleri ve çevrenin beklentisini göz önünde bulundurarak sahip olduğu sosyal becerileri gösterebilmesi olarak tanımlanmaktadır (Taborsky ve Oliveira, 2012). Bu becerilerin gelişiminde birçok faktör etkili olmaktadır. Araştırmalar incelendiğinde genel olarak içsel ve dışsal faktörler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sosyal yetkin olmanın göstergelerinden biri de sorumluluklarının farkında olma, karşılaştığı sorunlar için çözüm üretebilme, diğeriyle daha sağlıklı bir ilişki kurma gibi

davranışlardır (Uysal, H., Akman B. 2016). Ancak bazı çocukların yetkin davranışlar sergilemedikleri görülmektedir. Karşılaştığı sorunlarla baş edemeyen çocuk, içselleştirme veya dışsallaştırma davranışları göstermektedir. Sorun karşısında kızgınlık, saldırganlık, öfke patlamaları gibi dışsallaştırma davranışları gösterebileceği gibi anksiyete, içe-dönüklük gibi içselleştirme davranışları da gösterebilmektedir (Balkaya, Şahin, 2003, LaFrenier ve ark. 2002).

Sosyal açıdan yetkin davranış sergilemeyen çocukların sorunlar karşısında çözüm odaklı yaklaşmadıkları görülmektedir. Bu durum beraberinde sosyal problem çözme becerilerinin sergilenmesinde de sorunlar yaşandığını göstermektedir.

Sosyal problem çözme, hem bilişsel hem de davranışsal süreçleri içinde barındıran bir beceri olarak belirtilmektedir (Joseph ve Strain, 2010, D'Zurilla & Goldfried, 1971). Çocuğun akranlarıyla ve diğeriyle kuracağı iletişimde ulaşmak istediği hedefleri bulunmaktadır. Ancak bu iletişim sürecinde herhangi bir sorunla karşılaştığında duygu ve davranışlarını düzenleyebilmesi ve kendini o şekilde ifade etmesi beklenmektedir. Duygu ve davranışlarını düzenlemede ya da ifade etme becerilerinde yaşanabilecek herhangi bir sorun çocuğun sorun karşısında çözüm üretememesine ve sosyal açıdan yetkin davranışlar gösterememesine neden olmaktadır.

Bu araştırmada, 2021-2022 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden, gelişimsel dil bozukluğu olan ve olmayan 60-72 aylık çocukların problem çözme becerileri ile sosyal yetkinlik ve davranış durumlarını belirlemek ve bu değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların sosyal problem çözme beceri düzeyleri farklılık var mıdır?
2. Dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların sosyal yetkinlik (SY) davranış düzeyi farklılık var mıdır?
3. Dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların kızgınlık-saldırganlık (KS) davranış düzeyi farklılık var mıdır?
4. Dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların anksiyete-içedönüklük (Aİ) davranış düzeyi farklılık var mıdır?

5. Dil bozukluğu olan çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) puanları ile sosyal problem çözme beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Dil bozukluğu olmayan çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) puanları ile sosyal problem çözme beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu çalışmada gelişimsel dil bozukluğu olan ve olmayan 60-72 aylık çocukların sözel dil performansları için Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL), sosyal yetkinlik becerileri için Sosyal Yetkinlik ve Davranış Durumları (SYDD-30) Ölçeği ve sosyal problem çözme becerilerini değerlendirebilmek için ise Wally Sosyal Problem Çözme Testi kullanılmıştır. Böylelikle birbirini yordayabilecek 3 beceri arasındaki ilişki ortaya konmaktadır. Dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların sosyal yetkinlik ve problem çözme becerilerini dil becerileri açısından karşılaştırıldığı başka bir çalışma olmaması nedeniyle araştırmanın özellikle gelişimsel dil bozukluğu alan yazınına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma, 2021-2022 yılında Kocaeli ili Kartepe ve Derince ilçelerinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukları ve onların öğretmenleri ile sınırlıdır.

1. BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

Bu bölümde dil bozukluğu, sosyal yetkinlik ve davranış durumları ile sosyal problem çözme becerilerine ait bilgiler yer almaktadır.

Çocuğun okul öncesi dönem kazanım ve deneyimleri ilerleyen yaşları için temel oluşturmaktadır (Özçelik, Merve 2021, Kartal, H. 2007). Bu dönemde 3 temel alanda gelişimler görülmektedir; fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal gelişimdir. Bu temel gelişim alanları da birçok beceriyi ve durumu içermektedir. Çocukların çevrelerindeki bireylerle sağlıklı iletişim kurabilmesi ve bu iletişimi kurarken ortama uygun duygularını düzenleyebilmesi ve sözel olarak ifade edebilmesi okul öncesi dönem çocukların sosyal gelişimi açısından çok önemlidir. Sosyal alanlarda gereken becerileri gösteremeyen çocukların ilerleyen dönemlerde daha ciddi sorunlarla karşılaşacağı belirtilmektedir (F. Çorapçı 2010) . Buradan yola çıkarak risk altında olabilecek çocukların bir de dil becerileri açısından geride kalması daha ciddi sorunlara yol açacağı yordandmaktadır.

1.1. DİL

1.1.1. Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Dil Gelişimi

Dil, bireyin çevresindekilerle iletişim halinde olmasını sağlayan bir araç olarak tanımlanmaktadır (Topbaş, 2011). Amerikan Dil, Konuşma ve İşitme Birliği'nin (The American Speech Language-Hearing Association - ASHA) tanımına göre dil; düşünce ve iletişim için çeşitli şekillerde kullanılan karmaşık ve dinamik bir sistemdir.

Bloom ve Lahey (1978) dilin 3 ana bileşeninin olduğunu belirtmektedir. Bu bileşenler; biçim, içerik ve kullanım olarak isimlendirilmektedir. Literatürde bu bileşenlerin ayrı ayrı tanımları bulunmasına karşın hepsi birbiriyle bağlı olacak şekilde büyük bir sistemi oluşturmaktadır (Topbaş, 2015: 29; Bloom ve Lahey, 1978: 11, 23). Bu bileşenlerden biçim bileşeni sesbilgisi (fonoloji), biçimbilgisi (morfoloji), sözdizim (sentaks) yapılarını içermektedir. İçerik bilgisi dilin anlambilgisini (semantik)

oluşturmaktadır. Kullanım bileşeni ise dilin bağlam içinde kullanılmasını (pragmatik/edimbilgisi) içermektedir (Topbaş, 2015: 29).

Tüm bu bileşenler birbiriyle etkileşim içinde dil gelişim sürecini oluşturmaktadır. Dil gelişimi, doğumla birlikte başlayan özellikle 2-5 yaş arasında yoğun bir gelişim gösteren süreç olarak belirtilmektedir (Fogle, 2008). Araştırmacılar dil gelişim sürecini daha kolay takip edebilmek için ortalama yaş aralıklarına göre dönemlere ayırmaktadır. Bu dönemlerde kronolojik yaşa ait edinmesi gereken çeşitli dil becerileri bulunmaktadır.

Çocuğun gelişim dönemlerinde gerekli becerilerin edinirken hepsi kendi hızında ilerlemektedir. Bu hızı belirleyen de birçok faktör bulunmaktadır. Dil gelişim süreci sağlık, bilişsel durum, sosyo-ekonomik düzey ve mizaç gibi çeşitli faktörlerden etkilenebilmektedir (Yoleri S., Küçükyeşil, G. 2014: 21).

1.1.2. Dil Bozukluğu

Dil bozukluğu, belirli bir etiyolojisi olmayan, dili anlama ve kullanmada sorunlarla karakterize olan bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Bu bozukluğun, bireyin günlük hayatında iletişim kurmasında ve öğrenme süreçlerinde engeller oluşturabileceği belirtilmektedir (Bishop, Snowling, Thompson, Greenhalgh ve Catalise-2, 2017).

Dil bozukluğuna sahip çocukların dilin bileşenlerinden fonoloji, morfoloji, sentaks, semantik ve pragmatik alanlarından birinde veya birkaçında problemlere sahip olabileceği belirtilmektedir (ASHA, 1993). Bazı uzmanlar ortaya çıkabilecek bu problemleri genel olarak alıcı ve ifade edici dil bozukluğu şeklinde de ayırabilmektedir (Bishop, 2006). Bu problemler dil gelişiminin başlangıcından itibaren görülmeye başlamaktadır. Bazı çocuklar ilerleyen zamanlarda akranlarını yakalayabilirken bazıları beklenen gelişmeyi gösterememekte ve akranlarını yakalayamamaktadır (Pavelko, S. L., & Owens Jr, R. E. 2019). Özellikle ilk sözcüklerin kazanılmasında yaşanan gecikmeler, yaşanabilecek gelişimsel dil bozukluğunun göstergesi olarak kabul edilmektedir (Beilinson, J. S., & Olswang, L. B. 2003). Dil becerilerinde yaşanan bu gecikme herhangi bir nedene bağlanmadığı durumlarda gelişimsel dil bozukluğunun varlığından söz edilmektedir.

Ayrıca yapılan araştırmalar gelişimsel dil bozukluğu yaşayan çocukların sadece dilin bileşenlerinde değil psikososyal, davranışsal, sosyal beceriler ve akademik alanlarda da sorunlar yaşayabileceğini belirtmektedir (Brock, J., Norbury, C., Einav, S., & Nation, K. 2008).

1.1.3. Dil Bozukluğu Tanı Kriterleri

Dil bozuklukları çocuklarda sıklıkla görölmesine karşı tanılama ve sınıflandırma konusunda fikir ayrılıkları yaşandığı görölmektedir. Özellikle terminolojik olarak geçmişten günümüze gelişimsel dil bozukluğu; özgül dil bozukluğu, gelişimsel disfazi ve dil gecikmesi şeklinde karşımıza çıkmıştır. Böyle bir karışıklık olması seçilen müdahale yöntemlerinin verimliliğini de etkileyeceği düşünölmüştür (Bishop, Snowling, Thompson, Greenhalgh vd., 2016: 2). Bu nedenle CATALİSE çalışmaları gerçekleştirilmiş ve ortak bir terminoloji kullanılmasına karar verilmiştir. Toplantı sonucuna göre Bishop ve ark., (2017) GDB tanısı için dışlayıcı kriterleri kullanmak yerine ayırt edici faktörlerin kullanılması gerektiğini vurgulamıştır. Otizm spektrum bozukluğu, nörogelişimsel bozukluklar, beyin hasarı, genetik sendromlar, işitme kaybı gibi biyomedikal nedenlere bağlı olmayan dil bozuklukları için ‘‘Gelişimsel Dil Bozukluğu’’ (GDB) tanımlaması üzerinde uzlaşmıştır. Biyomedikal bir nedenle ilişkili dil bozukluklarının ise ‘‘X’e bağlı dil bozukluğu’’ olarak sınıflandırılmasına karar verilmiştir (Bishop vd., 2017). Tüm bunlara ek olarak nörogelişimsel tanının (disleksi, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu vb.) varlığı, GDB tanısını engellememektedir.

Ayrıca DSM-5’e göre dil bozukluğunun tanı kriterleri aşağıdaki gibidir:

A. Aşağıdakilere belirli, dili kavrama ya da kullanma yetersizliklerine bağlı, dili öğrenme ve kullanmayla ilgili yaşanan güçlükler:
-Sözcük dağarcığının azlığı (sözcük bilgisi ve kullanımı bağlamında)
- Cümle yapılarının sınırlılığı (sözcükleri ve sözcük eklerini, dil bilgisi kurallarına göre cümle oluşturmak üzere yan yana getirme yeterliği bağlamında)
Söylem bozuklukları (bir konuyu ya da bir dizi olayı anlatırken ya da bir konuşma sırasında sözcük dağarcığını kullanma ve cümleleri birbirine bağlama yeterliği bağlamında).

B. Dil becerileri performansı, yaşına göre beklenenden önemli ölçüde ve nicel olarak daha düşük olması. Ve bu durumun okul ya da iş başarısında, tek tek ya da bir arada kısıtlamalara neden olması.
C. Belirtiler erken gelişim evresinde başlamıştır.
D. Bu güçlükler, duyma bozukluğuna ya da başka bir duyusal bozukluğa, motor bozukluğuna ya da başka bir genel sağlık durumuna ya da nörolojik herhangi bir duruma bağlanmaması (DSM-5, 2013)

1.1.4. Dil Bozukluğunun Dil Özellikleri

Dil bozukluğuna sahip çocukların dil becerilerinde yaşayabilecekleri sorunlar da farklılık gösterebilmektedir. Bazı çocuklar dili anlama ve ifade etme becerilerinde sorun yaşayabilirken bazıları ise sadece tek bir alanda sorun yaşayabilmektedir (Turan, 2018). Bu sorunlar daha detaylı incelendiğinde dilin 3 ana bileşenini oluşturan dil bileşenlerindeki eksikliklerden kaynaklı olduğu görülmektedir (Fortunato-Tavares ve diğ., 2015).

Dil bozukluğu yaşayan çocuklarda sıklıkla gözlenen özellikler CATALISE raporuna göre şu şekilde ifade edilmektedir (Bishop ve diğ., 2017):

Fonolojik problemlerin 5 yaşından sonra devam etmesi,
Zayıf fonolojik farkındalık,
Uygun söz dizimi becerilerinde yetersizlik,
Dilin belli bir bağlamda üretimini ve anlaşılmasını etkileyen dilin pragmatik kullanımındaki yetersizlik,
Söylem becerilerinde zayıflık,
Kısa süreli bellekte zayıflık,
Sözel öğrenmede gecikme (kelimeler ve anlamları arasındaki ilişkiyi öğrenme) bulunmaktadır.

Genel olarak bu özellikler dil bozukluğunun özellikleri olarak ifade edilse de ayırıcı tanı ve uygulanacak müdahale adımlarını iyi belirleyebilmek için çocuğun dil bileşenlerindeki becerilerinin bir uzman tarafından detaylı incelenmesi gerekmektedir.

1.2. SOSYAL PROBLEM ÇÖZME

1.2.1. Sosyal Problem Çözme Nedir?

Erken çocukluk dönemindeki dil, bilişsel ve sosyal alanlardaki gelişimin en yoğun şekilde gerçekleştiği belirtilmektedir (Güven, Y., Ayvaz, E., & Göktaş, İ. 2019). Özellikle alanyazın incelendiğinde sosyal beceriler içinde yer alan sosyal problem çözme ile ilgili birçok farklı tanım ve görüş olduğu görülmektedir. Bunun bir nedeni olarak da araştırmacıların sosyal problem çözmeyi kendi uzmanlık perspektiflerinden yola çıkarak tanımlamak istemeleri varsayılmaktadır.

Genel olarak problem çözme, bilişsel-davranışsal süreçleri içinde bulundurmaktadır. Bu süreç karşılaşılan bir problem karşısında etkili çözüm yolları sunmakta ve içlerinden en etkili olanını seçmeye yardımcı olmaktadır. Araştırmacılar bilişsel-davranışsal süreçlerin gelişimi üzerinde çeşitli etkenlerin olabileceğini vurgulamaktadır. Örneğin bireyin tutumları, sosyal yeterliliği ve psikolojik yönünün de yine problem çözme sürecinde etkili olduğunu sunmaktadır (D'Zurilla ve Nezu 2001, Foshay, R. ve Kirkley, J. 2003, Güven, Y., Ayvaz, E., & Göktaş, İ. 2019).

Problem çözme becerisine sosyal teriminin eklenmesi bu beceriyi tek bir alanla sınırlamak amacı taşımamaktadır (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares,2004). Bu terimin kullanılmasının temel amacının bireyin günlük hayatında karşılaşılabileceği problemleri ve çözüm sürecini diğer problem türlerine göre daha iyi ayırt etmektir (D'Zurilla ve Nezu, 1982).

Bireyin sosyal hayatındaki hedeflerine ulaşabilmesi için karşılaştığı problemlerle baş etme stratejisi uygulaması gerekmektedir (Krasnor, L. R., & Rubin, K. H. 1983). Ayrıca sosyal problem çözümede 3 temel sürecin aktif olduğu belirtilmektedir. Bu süreçlerin bilişsel, davranışsal ve duygusal süreçler olduğu belirtilmektedir (Nezu, A. M., Nezu, C. M., & D'Zurilla, T. 2012). Tüm bu süreçlere ek olarak karşısındakinin duygu ve isteklerini anlayabilme gibi becerilere de sahip olması gerekmektedir (Bost, K. K., Vaughn, B. E., Washington, W. N., Cielinski, K. L., & Bradbard, M. R. 1998). Tüm bunların ötesinde bu becerilerin sözel yollarla ifade edilmesi de büyük önem taşımaktadır.

Sosyal problem çözme becerisi için diğer insanlarla arasındaki problemi çözme olarak da tanım yapılmaktadır. Bu beceri yaşamın ilk yıllarında itibaren çocuğun desteklenmeye ihtiyaç duyduğu bir alan olarak belirtilmektedir (Anlıak, Ş., & Dinçer, Ç. 2005).

Tüm becerilerde olduğu gibi sosyal problem çözme becerilerinin gelişimi için de kritik dönem bulunmaktadır (Rich, E. C., Shepherd, E. J., & Nangle, D. W. 2008). Yapılan çalışmalar özellikle okul öncesi dönem olarak adlandırılan 5-6 yaş aralığının hem sosyal gelişim hem de problem çözme becerisi açısından önemini vurgulamaktadır (Caprara, GV, Barbaranelli, C., Pastorelli, C., Bandura, A., & Zimbardo, PG 2000). Ayrıca bu dönemde sosyal problem çözme becerilerinin tam olarak edinilmemesi durumunda çocuğun yaşamı boyunca psikolojik ve davranışsal açıdan zorlanabileceğini gösteren bulgular bulunmaktadır (Keltikangas-Järvinen ve Pakaslahti, 1999, McMurrin, M., Duggan, C., Christopher, G., & Huband, N. 2007). Araştırma sonuçlarına bakıldığında tüm araştırma sonuçlarının olumsuz davranışlar için erken dönem müdahalenin önemini vurguladığı görülmektedir.

Çocuklar sosyal problemlerle karşılaştıklarında 2 çözüm yolundan birini seçmektedir. Bunlardan biri problemin çözüm sürecini olumlu yönde etkileyen olumlu (Prososyal) davranışlardır. Bir diğeri ise problemin çözüm sürecini sekteye uğratabilecek yani olumsuz yönde etkileyen saldırgan davranışlardır. Tüm bu sergiledikleri davranışlar; çevreyi model alma, yetişkinlerin çocuğun olumsuz davranışlarını pekiştirmesi ve çocukların problemin çözümüne yönelik düşünmemesinin sonucu olarak görülmektedir (Dereli, 2008).

Yapılan araştırmalar erken çocukluk döneminde sergilenen hem olumlu hem de olumsuz davranışların ilerleyen dönemlerde akademik başarının ve akranlarla olan iletişimin yordayıcısı olarak görülmektedir (Caprara, Barbaranelli, Pastorelli, Bandura ve Zimbardo, 2000). Tüm bunlara ek olarak ayrıca sosyal problem çözmenin duyguları anlayabilme becerisi ve kendilik psikolojisine katkısının olduğunu kanıtlayan çalışmalar da bulunmaktadır (Özkan, HK ve Aksoy, AB 2017, Yılmaz, E. ve Tepeli, K. 2013).

Çocuğun karşısına çıkan problemlerin, çocukları problem çözmeye teşvik etmesi için şu özellikleri taşıması gerekir;

- Çocuğun karşısına çıkarılan problem; çocuğun ilgisini çekebilmelidir,
- Problem çocuğun anlayabileceği kolaylıkta olmalıdır.
- Problemlerle karşı karşıya kalan çocuk karar verme ihtiyacı duymalıdır.
- Problem, çocuğun çözülebileceği karmaşıklıkta olmalıdır.
- Çocuklar problem çözme sürecinde aktif faaliyet göstermelidir.
- Çocuklar gösterdikleri faaliyetin sonucunu gözlemleyebilmelidir.
- Çocuklar problemin çözümünü değerlendirebilmelidir.
- Çocuklar problemin çözümündeki farklılıkları ayırt edebilmeli ve iş birliği yapabilmelidir.

(Aydoğan, Y., & Ömeroğlu, E. (2003). Erken çocukluk döneminde genel problem çözme becerilerinin kazandırılması. *OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı*, 2, 458-468.)

1.2.2. Olumlu (Pro-Sosyal) Davranışlar

Çocukların diğerleriyle etkileşime girerek oyun oynamaya başlaması ile birlikte Prososyal davranışları da gelişmeye başlamaktadır. Bu da yaklaşık olarak 2-3 yaşlarında Prososyal davranışların görülmeye başlaması anlamına gelmektedir.

Prososyal davranış örnekleri olarak; diğer insanlarla paylaşımda bulunma, ihtiyacı olanlara yardım etme ve destek olma, olaylara karşısındaki kişinin perspektifinden bakabilme gösterilmektedir (D. Özmen, 2013). Çevresindeki insanların yararını da düşünerek problemi çözmeye odaklanmak da olumlu (Prososyal) davranış örneği olarak gösterilmektedir.

Caprara, Barbaranelli, Pastorelli, Bandura ve Zimbardo'nun (2000)'de yaptıkları çalışmaya göre erken çocukluk döneminde gösterilen olumlu davranışlar ergenlikte de etkisini göstermektedir. Bu çalışmadan yola çıkıldığında erken dönemde olumlu

davranışlar sergileyen çocukların ergenlik döneminde de akranlarıyla paylaşımında bulunma, teselli edebilme ve problemlerine karşı daha çözüm odaklı yaklaşma gibi davranışlar göstereceği yönünde kanıtlar sunmaktadır.

1.2.3. Olumsuz (Saldırgan) Davranışlar

Çocuğun çevresindeki canlı veya cansız olan şeylere zarar vermek amacıyla yaptığı tüm davranışlar olumsuz (saldırgan) olarak nitelendirilmektedir (Bee, H. ve Boyd, D. 2009). Çocuğun bu davranışları sergilemesine neden olabilecek faktörlerin erken dönemde belirlenmesi ve gerekli müdahalelerde bulunulması büyük önem taşımaktadır (Hasta, D., & Güler, M. E. 2013). Erken çocukluk döneminde gösterilen saldırganlığın zaman içinde istikrarlı olduğuna dair araştırma sonuçları bulunmaktadır (Caprara, 1996; Olweus, 1979). Bu sonuçlar erken müdahalenin önemini destekler niteliktedir.

Özellikle çocuğun 2 yaşından itibaren ifade edici dilinin gelişmesiyle birlikte kendini daha iyi ifade edebildiği ve saldırgan davranışlar da daha az gözlenmektedir (Beydoğan, B. 2019). Fakat saldırgan davranışların azalması için sadece dil gelişimi yeterli kalmamaktadır. Çünkü davranışları olumlu veya olumsuz yönde gelişmesini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bundan dolayı her çocuğun saldırgan davranışlardaki performansı farklılaşmaktadır (Yörükoğlu, A. 2010; Özmen, D. 2013). Gereken önlemler alınmadığı durumlarda saldıran davranışların şiddeti artabilir ve bunun sonucunda da çocuk diğer alanlarda da sorunlar yaşamaya başlamaktadır. Olumsuz davranışlarından dolayı akranları tarafından dışlanan çocuklar zamanla yalnızlaşır ve psikolojik olarak olumsuz etkilenebilmektedir. Bu negatif yönde etkilenme akademik alanlarda da etkisini gösterebilmektedir (Bee ve Boyd, 2009; Beydoğan, B. 2019).

1.2.4. Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Gelişiminde Etkili olan Faktörler

Çocukların sosyal hayatlarında karşılaştıkları problemleri çözebilmeye yönelik becerileri birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörlerin en başında çocuğun daha doğduğu andan itibaren etkileşimde bulunduğu ebeveynleri gelmektedir.

Piaget'e (1928) göre çocuğun günlük hayatında karşısına çıkan problemler çocuk açısından olumsuz gibi gözükse de sosyal gelişimi açısından önemli olduğu yönündedir (Akt. E. Yılmaz, 2012). Bu durumu Piaget çocuğun egosantrizminin azalması sonucu çocukta empatinin gelişmesiyle açıklamaktadır.

Akbaş'ın (2016) 6 yaş grubuyla yapmış çalışmada sosyal problem çözme becerileri birçok değişken açısından incelenmiştir. Bu değişkenler, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve anne öğrenim durumudur. Ancak bu değişkenlerden cinsiyet değişkeni ve sosyal problem çözme becerileri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir. Yine 6 yaş grubuyla yapılan bir diğer çalışmada sosyal problem çözme becerileri cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılmıştır ve anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Dereli, 2008). Ancak tüm bu çalışmalara ek olarak sosyal problem çözme becerisiyle cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık bulan çalışmaların da mevcut olduğu görülmektedir (Walker, S., Irving, K., & Berthelsen, D. 2002). Diğer çalışmalar da incelendiğinde bu farklılaşmanın kullanılan değerlendirme araçlarına bağlı olabileceği düşünülmektedir (Güven, Y., Ayvaz, E., & Göktaş, İ. 2019).

1.2.5. Sosyal Problem Çözme ile Dil Becerileri Arasındaki İlişki

Sosyal problem çözme ile ilgili geliştirilen değerlendirme araçları incelendiğinde ortak özelliklerinin olduğu görülmektedir. Özellikle en temel ortak noktanın problem durumunun görsel olarak çocuğa sunulması olduğu görülmektedir (Dinçer, Ç. (1995), Rubin ve Krasnor 1992), Webster-Stratton, C. 1990). Ortak noktalardan bir diğeri de görsel olarak sunulan problem durumunun çözümü için çocuktan sözel bir cevap beklenmesi olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda çocuk, problem durumunu doğru algılasa dahi çözümüne yönelik bir girişimde bulunabilmesi veya pro-sosyal cevaplar verebilmesi için mutlaka kronolojik yaşına uygun dil becerileri performansı göstermesi gerekmektedir.

Bununla birlikte, Türkiye'de yapılmış araştırmalara bakıldığında sosyal problem çözme ve dil becerilerinin bir arada değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebepten dolayı araştırmamızda dil ve sosyal problem çözmenin en yoğun gelişim gösterdiği okul öncesi grubuna yer verilmiştir. Okul öncesi grubunda dil becerileri ve

sosyal problem çözüme becerileri arasındaki ilişki amaçlanmıştır. Belirlenen amaçlar doğrultusunda araştırmanın hipotezleri oluşturulmuştur.

1.3. SOSYAL YETKİNLİK

1.3.1. Sosyal Yetkinlik Nedir?

Çocuğun sosyal-duygusal gelişimi ilerleyen yaşları boyunca etkisini göstermektedir. Yaşam boyu süren bu gelişimin pozitif yönde gelişebilmesi için farklı alanların da bu gelişime katkıda bulunması gerekir. Bu alanlardan sosyal yetkinlik önemli bir tutmaktadır (Yılmaz, E. ve ark. 2015, Chen, X., & French, DC 2008, Kılıç, K. Meral. 2016).

Yetkinlik kavramı birey için yüksek beceri düzeyi olarak tanımlanmaktadır (Stamatov, R., & Sariyska, S. 2015). Sosyal yetkinlik için ise alan yazında birçok tanım bulunmaktadır. Birçok uzmana göre sosyal yetkinlik, toplumun normlarını anlayıp buna uygun olarak diğeriyle iyi ilişkiler kurabilmeyi sağlayan beceriler olarak nitelendirilmektedir (Özçelik, M. 2021). McCabe ve Altamura (2011)'ya göre diğeriyle iyi ilişkiler kurabilmek için davranışsal, bilişsel ve duygusal süreçleri bir araya getirebilme becerisidir.

Okul öncesi dönem, çocukların birçok alanda gelişim gösterebilmesi için büyük önem taşımaktadır. Çünkü çocuğun yaşlarıyla bir arada olmasını sağlayan ilk adımlardan bir tanesi de okul öncesi dönemde gittiği okuldur. Sosyal yetkinlik de diğeri gelişim alanlarında olduğu gibi bu dönemdeki gelişimi çocuk için temel oluşturmaktadır (Topaloğlu, Z.Ç. 2013). Özellikle yetişkinlik dönemine kıyasla çocuğun okul öncesi dönemde sosyal yetkinliğini gösterebilmesi sınırlıdır. Ancak bu dönemde gösterilen gelişimler yetişkinlik döneminde gösterilecek sosyal yetkinlik için temel oluşturur (Rose Krasnor, Denham, 2009, 162).

Çocuk okula başlamadan önce öğrenmiş olduğu iletişim kurma becerileri sayesinde akranlarıyla iletişim kurar, bu doğrultuda oyun becerilerini geliştirir ve dolaylı olarak da çevreden öğrenebileceği bilgilere açık hale gelir (Özçelik, Merve, 2021).

Sosyal yetkinlik sadece davranış ve becerilerden oluşan bir kavram olarak düşünülmemektedir. Aynı zamanda bu beceri ve davranışları diğerlerinin beklentisi doğrultusunda düzenleyip kullanabilme becerisini de içermektedir (Waters, E., & Sroufe, L. A. 1983, Kılıç, Ş., & Ağaoğlu, F. 2019). Bu doğrultuda sosyal yetkinlik, birçok kavramla ilişkilendirilmektedir. Sosyal problem çözme, duyguları anlama ve düzenleme, bilişsel ve davranışsal süreçler gibi birçok alanla ilişkili olabileceği uzmanlar tarafından vurgulanmaktadır (Rubin, Bukowski, Parker, 2006, McCabe ve Altamura 2011).

Aral, N., Baran, G., Gürsoy, F., Akyol, A. K., Ayhan, A. B., Bıçakçı, M. Y., & Erdoğan, S. (2011) araştırmalarında toplum kurallarına uyum gösterebilen çocukların sosyal yetkinlik açısından olumlu gelişim gösterdiğini belirtmektedir. Buna ek olarak insanlarla paylaşımda bulunan, olaylara karşı çözüm üreten ve grup çalışmalarında iş birliği gösteren çocukların da sosyal yetkinliklerini kullanabildiğini göstermektedir (Yavuzer, 2014, 102; Özçelik, Merve, 2021). Sosyal yetkinliğin gelişiminde çocuğun bağlama uygun nasıl davranması gerektiğini bilmesi ve bunu uygulaması büyük önem taşımaktadır (Denham ve diğ., 2011, 416).

Tüm bunlar doğrultusunda çocuğun diğerleriyle iyi bir ilişki ve etkileşim kurabilmesi için, kendi istekleri ve diğerlerinin beklentileri arasında bir denge kurarak sosyal becerilerini kullanması beklenmektedir (Rose-Krasnor, 1997, Kılıç, Ş., & Ağaoğlu, F. 2019). Bu dengeyi kurmayı sağlayabilen çocuklar sosyal açıdan yetkin sayılmaktadır.

1.3.2. Sosyal yetkinlik ve Çocuk Davranışları

Yapılan araştırmalar, çocuğun sergilemiş olduğu her türlü davranışı sosyal hedefine ulaşmak için gerçekleştirdiğini varsaymaktadır (Rubin ve Rose-Krasnor, 1992). Bu hedef doğrultusunda ilerlerken kendi istekleri ve çevrenin beklentisi de bu davranışları şekillendirmektedir.

Okul öncesi dönem, çocuğun okul hayatının temellerinin atıldığı bir dönem olarak bilinmektedir. Okul hayatının başlamasıyla birlikte çocuk, akranlarıyla daha fazla vakit geçirmeye başlar ve bu süreçte yardımlaşma, dostluk gibi kavramları öğrenirken rekabet

ve çatışmalar da bu kavramlara eşlik edebilmektedir (Beyazkürk, D., Anliak, Ş., & Dinçer, F. Ç. 2007).

Özellikle okul öncesi dönemde çocuklar, birçok alanda yoğun gelişimler göstermektedir. Bununla birlikte sosyal açıdan gelişim gösteren bir çocuk, akranlarının duygu durumlarını daha iyi analiz etmeye başlar ve olaylara karşı kendi duygu durumunu düzenlemeyi daha iyi öğrenmektedir (Semrud-Clikeman, M. 2007, Denham 1998). Tüm bunlar doğrultusunda araştırmacılar, diğerleri tarafından onay görmeye başlayan çocuğun daha fazla yetkin davranış göstermeye başlayacağını vurgulamaktadır.

Sosyal açıdan yetkin olmanın göstergelerinden birisi de sorumluluklarının farkında olma ve bu sorumluluğa uygun davranışı yerine getirebileceğine emin olmaktır. Yapacaklarından emin olan bir çocuk daha az kaygı duyar ve problem davranış gösterme ihtimali de düşmektedir (Uysal, H., & Akman, B. 2016).

Yeterli düzeyde sosyal yetkinliğe sahip olmayan çocuk;

Okul öncesi dönemde bazı çocuklar bu dönemde sosyal yetkinlik ve diğer alanlarda pozitif yönde gelişim gösterirken bazı çocuklar saldırganlık, kaygı, içe dönüklük gibi dışsallaştırma ve içselleştirme davranışları gösterebilmektedir (Campbell, S. B. 2002).

Özellikle erken dönemde sosyal ve duygusal açıdan yaşanabilecek bir olumsuzluk, çocuğun olumsuz davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir. Ancak olumsuz bu davranışlar da farklı şekillerde gözlenebilmektedir. Bireysel özellikler, yaşanan çevre ve olay çocuğun sergileyeceği bu olumsuz davranışları şekillendirmektedir. Bazı çocuklarda içe kapanıklık, kaygı gibi içselleştirme davranışları gözlemlenirken, bazı çocuklarda ise öfke patlamaları, dürtüsellik gibi dışsallaştırma davranışları gözlemlenmektedir.

1.3.2.1. Dışsallaştırma Davranışları

Okulda yaşanan karmaşık durumlar çocuğun sosyal yetkinliği üzerinde büyük bir öneme sahiptir. Eroğlu Ada, F. (2016) yaptığı çalışmada çocukların sosyal hayatında ve okulda yaşadığı karmaşıklıkların dışsallaştırma davranışlarını arttırdığını belirtmiştir.

Dışsallaştırma davranışlarına örnek olarak kızgınlık, saldırganlık, öfke patlamaları ve vurma gösterilmektedir. Bu davranışlardan kızgınlık ve saldırganlık araştırmalarda genellikle birlikte ele alınmaktadır. Bunun en önemli nedeninin ise saldırganlık anlarında kızgınlığın hakim olduğu bilinmektedir (Balkaya, F., & Şahin, N. H. 2003, Yörükoğlu, 2000, 259).

Sıklıkla dışsallaştırma davranışlarına başvuran çocuklar akranlarıyla iyi ilişkiler geliştiremediği gözlenmektedir. Bir süre sonra çocuğun istenmemeye veya dışlanmaya başladığı görülmektedir. Bu durum aslında çocuğun toplumsal kurallara uyamadığının da bir göstergesi olmaktadır. Çocuk açısından olumsuz bu durum, ilerleyen süreçte dikkat eksikliği, akademik başarısızlık ve yalnızlığı beraberinde getirir.

Sergilediği davranışlardan dolayı kabul görmeyen ve yalnız bırakılan çocuk diğer yandan duygularını bastırarak kontrol etmeye çalışmaya başlar. Duygularını bastırması ise çocukta kaygı durumunu olumsuz yönde etkilemektedir (Gülay, H. 2008, Koçak, G. 2018). Buradan yola çıkıldığında dışsallaştırma davranışı sergileyen çocukların dolaylı olarak içselleştirme davranışlarını da beraberinde getirdiği görülmektedir (Rounds, J. S., Beck, J. G., & Grant, D. M. 2007, Özçelik, Merve, 2021).

1.3.2.2. İçselleştirme Davranışları

Çocukta sosyal yetkinliğinin gelişmediğinin göstergelerinden birisi de içselleştirme davranışlarıdır. İçselleştirme davranış belirtileri olarak anksiyete ve içe dönüklük olarak gösterilmektedir. Bu belirtilere kaygı durumunun da eşlik edebileceği belirtilmektedir (Gülay, H. 2008).

Özellikle içselleştirme davranışları sergileyen çocuklar karşılaştıkları soruna yönelik çözüm bulmakta zorlanabilir, ya da çözüm bulabilse bile kaygı durumundan dolayı onu ifade etmekte güçlük yaşayabilmektedir (Öncül, R. 2000).

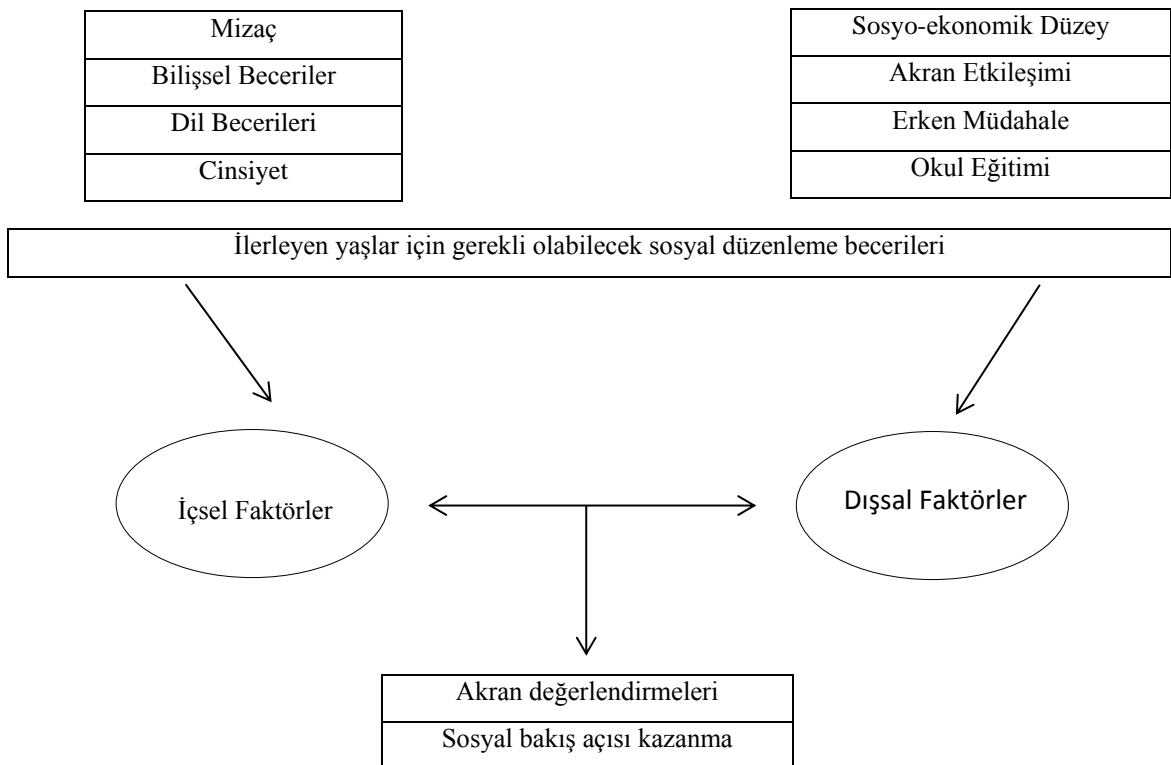
Çocuğun sosyal gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreç olarak belirtilmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalarda olduğu gibi ergenlik döneminde cinsiyet ve yaşa bağlı olarak içselleştirme davranış bozukluklarında önemli farklılıklar oluşmaya başladığı yönündedir. SYDD-30 uyarlaması için kullanılan birçok grupta olduğu gibi anksiyete-içe dönüklülük puanlarında cinsiyet ve yaşa bağlı olarak anlamlı bir farklılık

olması güncel çalışmaları destekler niteliktedir (LaFreniere P, Masataka N, Butovskaya M ve ark. 2002).

1.3.3. Sosyal Yetkinliğin Gelişiminde Etkili Olan Faktörler

Çocuklarda sosyal yetkinlik gelişimini etkileyen önemli unsurlar bulunmaktadır. Sosyal yetkinlik becerileri çocuğun yaşının ilerlemesiyle birlikte kendiliğinden gelişmektedir. Bu kendiliğinden gelişime rağmen gelişiminde de birçok çevresel faktör yer almaktadır. Çocuğun mizacı, akranlarıyla, öğretmenleriyle ve ebeveynleriyle kuracağı ilişkiler sosyal yetkinliğin gelişimi için önemli olduğu belirtilmektedir (Rubin, KH, Bukowski, WM ve Parker, JG 2006; Zsolnai, A. 2002).

Brown, W. H., Odom, S. L., & McConnel, S. R. (2008) yaptıkları araştırmada sosyal yetkinliği etkileyen faktörleri içsel ve dışsal faktörler olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Bu faktörler Şekil.1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Sosyal yetkinliği etkileyen faktörler (Brown, W. H., Odom, S. L., & McConnel, S. R. 2008).

Mizaç; çocukta biyolojik olarak var olan, çevresel etmenlerle şekillenen davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Mizaç, duygularımızı ve davranışlarımızı düzenlediği düşünülünce sosyal yetkinliği etkileyen temel faktörlerden olduğu düşünülmektedir (Rubin, Bukowski, Parker, 2006). Çocuk karşılaştığı olaylarda mizaç yapısına göre durumu algılamakta ve buna göre yaklaşım geliştirmektedir (Rothbart, Mary K. ve Bates John E. 2007, Aytar, A. G., Aksoy, A. B., & Kaytez, N. 2014). Olumsuz mizaç yapısı geliştiren çocukların ilerleyen yaşlarda olumsuz davranışlar gösterme olasılığını arttırdığı belirtilmektedir (Yolcu, S., Erdoğan, N. ve Tetik, G. (2017).

Ebeveyn ile ilişkiler; yapılan araştırmalardan yola çıkıldığında gerek ebeveynlerin kendi aralarında kurduğu ilişkiler gerekse çocuklarıyla kurdukları sağlıklı ilişkilerin çocuğun problem davranış gösterme olasılığını azalttığı görülmektedir (Coley ve diğ., 2015). Çocuğun ebeveyniyle kuracağı sağlıklı bir iletişim ilerleyen süreçte topluma uyum sağlayabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Özgün, Ö. 2013, s.94, Yılmaz, E. ve ark. 2015).

Akran ilişkileri; okul öncesi dönem çocuğun ailesinden ayrılıp okula başlamasıyla birlikte akranlarıyla daha fazla vakit geçirmeye başladığı bir dönemdir. Bundan dolayı akranlar çocuğun hayatında ve gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır (Gülay, H. 2009). Çocuk yaşlarıyla vakit geçirdikçe sosyal yetkinliği etkileyen birçok alanda da gelişim göstermeye başlamaktadır (Uz-Baş, A., & Siyez, D. M. 2011). Gülay, H. (2009)'da yaptığı araştırmada 4-6 yaş arası çocukların akranları tarafından kabul görme ve iyi arkadaşlık kurma beklentisi içinde olduklarını belirtmektedir.

1.3.4. Sosyal Yetkinlik ile Dil Becerileri Arasındaki İlişki

Ulusal alan yazın incelendiğinde sosyal yetkinliğin birçok alanla ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Özellikle sosyal yetkinlik ve sosyal problem çözme becerilerinin birlikte yer aldığı birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak sosyal yetkinlik kavramını dil becerileri açısından inceleyen bir çalışma bulunmadığı gözlenmektedir. Çorbacı-Oruç, A. (2008) yaptığı araştırmada çocuğu sosyal olarak yetkin görebilmemiz için duyguları anlama ve bu duyguları ifade edebilme becerilerinin önemli olduğu üzerine durmaktadır. Bu çalışmadan yola çıkarak karşısındakinin duygularını

anlayabilen yani empati becerisi yüksek çocukların bunu sözel olarak ifade edebilmesi yüksek sosyal yetkinlik belirtisi olarak gösterilebilir (bu benim yorumum). Yapılan tekrar testli çalışmalarda; 3 ay sonra yapılan tekrar test sonuçlarında SY puanlarında artış ve KS puanlarında bir düşüş gözlenmiştir (Çorapçı, F. 2010). Araştırmacılara göre bu değişim 2-5 yaş arasında hızla gelişen dil becerilerinden kaynaklı olabileceği ile açıklanabilir (Campbell 2002). Diğer yandan ebeveynlerin çocukların öğrenme süreçlerinde aktif rol oynadıklarında çocuklarının sözel becerilerinde ve karşılıklı iletişim kurma konusunda çocuklarına olumlu yönde katkı yaptıkları gözlenmiştir (Demir, Ü. 2019).

Bu kapsamda bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde çocukların dil becerilerinin sosyal yetkinlik ve sosyal problem çözme becerileri üzerindeki yordayıcı etkisini incelemektir.

2. BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma gelişimsel dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların sözel dil performanslarının, sosyal yetkinlik ve sosyal problem çözme becerileri üzerindeki yordayıcı etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli iki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve /veya bu değişimin derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırmalarda kullanılır (Karasar, 2011). Bu tür bir araştırmada aralarında ilişki aranacak değişkenler, ayrı ayrı toplanarak sembolleştirilir.

2.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırmanın verileri 2021-2022 Eğitim-Öğretim döneminde Kocaeli ili Kartepe ilçesinde Yankım Özel Eğitim Kurumu'nda toplanmıştır.

2.3. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcıları, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Kocaeli ilinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve kolay ulaşılabilirlik ilkesi doğrultusunda belirlenen 60-72 aylık 33 erkek ve 27 kız olmak üzere toplam 60 çocuktan oluşmaktadır. Katılımcılar, araştırmacı tarafından belirlenen dahil edilme ve dışlama kriterlerine göre seçilmiştir

Tablo 1. Grupların yaş dağılımı

	Dil bozukluğu olanlar (n=29)			Dil bozukluğu olmayanlar (n=29)			p
	Ortanca	Min.-Maks.	Ort.± SS	Ortanca	Min.-Maks.	Ort.± SS	
Yaş (Ay)	66	61-71	65,86± 2,7	66	62-71	66,38± 2,8	0,479

Dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların yaşları normal dağılmaktadır. (Shapiro Wilk test; $p>0,05$) Bu yüzden iki grup arası yaş karşılaştırılmasında independent samples t test kullanılmıştır. Dil bozukluğu olan çocukların yaş ortalaması $65,86\pm 2,7$ ay olup en küçüğü 61, en büyüğü ise 71 aylıktır. Dil bozukluğu olmayan çocukların yaş ortalaması ise $66,38\pm 2,8$ ay olup en küçüğü 62, en büyüğü ise 71 aylıktır. Buna göre her iki grup arasında yaş açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. (Independent samples t test; $t=-0,712$; $p=0,479>0,05$) Gruplar yaş bakımından homojenlik göstermektedir.

Dahil Edilme Kriterleri

Dil Bozukluğu Olan Grup

- 60-72 aylık olması
- Herhangi bir okul öncesi kurumuna gidiyor olması
- TEDİL'den kronolojik yaşına göre ortalamanın altında puan alması

Dil Bozukluğu Olmayan Grup

- 60-72 aylık olması
- Herhangi bir okul öncesi kurumuna gidiyor olması
- TEDİL'den kronolojik yaşına uygun bir puan alması

Dışlama Kriterleri

- 60-72 aylık olmaması
- Herhangi bir okul öncesi kurumuna gitmiyor olması
- Anadilinin Türkçe olmaması
- Psikiyatrik, nörolojik, motor, işitsel ya da gelişimsel herhangi bir probleminin olması

-Ek bir tanısının bulunması (Zihinsel Engel, Otizm, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite gibi)

2.4. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların ailelerine katılımcı bilgi formu uygulanmıştır. SYDD-30,

ebeveyn veya öğretmen tarafından doldurulabilmektedir ancak daha doğru cevaplar alabilmek için öğretmenlerin doldurması tercih edilmiştir (Bayar, 2018). Çocuklara ise TEDİL ve Wally Sosyal Problem Çözme Testi uygulanmıştır.

2.4.1. Katılımcı Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından ebeveyn ve çocuğa ait demografik bilgileri toplamak amacıyla bir form hazırlanmıştır. Bu formda anne/babanın yaşı, eğitim durumu ve mesleği; çocuğun doğum tarihi, cinsiyeti ve devam ettiği okul öncesi kurumunun adını öğrenmeye yönelik sorular yer almaktadır. Bu bilgilerden sadece çocuğun doğum tarihi ve cinsiyeti araştırma verileri için kullanılmıştır.

2.4.2. Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL; Topbaş ve Güven, 2013)

Hresko, Redid ve Hammill (1999) tarafından geliştirilen Test of Early Language Development-Third Edition (TELD-3), çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilen bir dil testidir. Topbaş ve Güven (2013) tarafından Türkçe'ye Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL) adıyla uyarlanmıştır (EK-). Araştırmacının TEDİL uygulama sertifikası bulunmaktadır. Test 2;0-7;11 yaşları arasındaki çocuklara uygulanabilmektedir. Bu testin A ve B formu bulunmaktadır. Araştırmacı, araştırma için testin A formunu kullanmıştır. Her bir form Alıcı ve İfade Edici olmak üzere iki alt testten ve toplam 76 maddeden oluşmaktadır. Bu alt testler dilin anlam bilgisi (semantik), biçim bilgisi (morfoloji), söz dizimi (sentaks) bileşenlerini değerlendiren maddelerden oluşmaktadır (Topbaş ve Güven 2013). Alıcı ve İfade Edici alt testlerinin puanlarının bileşkesi 'Sözel Dil Bileşke' olarak adlandırılır. Doğru cevaplar (1) puan, yanlış cevaplar ise (0) olarak puanlanır. 3 yanlış ard arda gelene kadar test devam eder. Elde edilen puan toplam puan ile ham puanı oluşturulur. Ham puan elde edildikten sonra standart puana, eş değer yaşa, yüzdelik dilime ve bozukluk derecesine ulaşılabilir.

TEDİL'in 5 amacı aşağıdaki gibidir;

Tablo 2. TEDİL'in amaçları (Topbaş ve Güven, 2013)

Erken dil becerilerinin gelişimi bakımından yaşlılarından önemli ölçüde geride kalmış çocukları belirlemek ve bu sayede erken bir müdahale almasını sağlamak
Bireysel olarak sözel bakımdan kuvvetli ve zayıf olan yanları belirlemek
Çocuğun alacağı olası bir dil müdahalesinde programı ve süreci belirlemek
Erken çocukluk döneminde dil becerilerini araştırma için bir ölçek olarak hizmet etmek
Diğer değerlendirme araçlarını desteklemek

2.4.3. Wally Sosyal Problem Çözme Testi (Kayılı ve Arı, 2015)

Wally Sosyal Problem Çözme Testi, Corolyn Webster-Stratton tarafından “The Incredible Years” projesi kapsamında düzenlenmiştir. Bu test, Spivack ve Shure'nin (1985) Okul Öncesi Problem Çözme Testi ile Rubin ve Krasnor'un (1986) Çocuk Sosyal Problem Çözme Testinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Türkçe'ye uyarlanması ise Kayılı ve Arı (2015) tarafından yapılmıştır (EK-). Bu araştırmada kullanmak için Doç. Dr. Gökhan Kayılı'dan izin alınmıştır. Bu testin amacı çocukların günlük hayatında karşılaşılabileceği problemlere karşı sergiledikleri varsayımsal cevaplardan yola çıkarak sosyal problem çözme becerilerini değerlendirmektir (B. Beydoğan, 2019). Testin kız ve erkek çocuklar için 2 ayrı formu bulunmaktadır. Her iki form da 15 resimden oluşmaktadır. Testin resimlerindeki varsayımsal durumlar 11 temayı içermektedir (Tablo no). Kızlar için hazırlanmış formda varsayımsal durumu yaşayan kız; erkekler için hazırlanmış formda varsayımsal durumu yaşayan ise erkek olarak gösterilmektedir. Çocuğa 15 resim sırasıyla gösterilerek böyle bir durumla karşılaştığında nasıl tepki vereceği sorulur. Cevap vermesi için çocuk teşvik edilir. Testteki resimlerde yer alan 15 varsayımsal durum ve temaları aşağıdaki gibidir;

Tablo 3. Wally Sosyal Problem Çözme Testi'nin varsayımsal durum ve ana temaları, (Kayılı ve Arı, 2015)

Varsayımsal Durum	Ana Tema
1.Arkadaşıyla oynamak istediğinde reddedilme	Reddedilme
2.Annesinin değer verdiği bir eşyaya zarar verme	Hata yapma
3.Kardeşinin kendisiyle alay etmesinden sonra, karşılık olarak kardeşiyle alay etmesi sonucu çocuğun ebeveyn tarafından cezalandırılması	Adil olmayan muamele
4.Sınıf arkadaşı tarafından alay edilme	Mağduriyet
5.Çocuğun çok istediği bir oyuncuğu ebeveynin almaması	Yasaklama
6.Ebeveynin yeni aldığı kıyafete zarar verme	Hata yapma
7.Bebeklerle oynadığı için alay edilme	Mağduriyet
8.Yalnızlık ve oyun grubuna katılabilmek	Yalnızlık
9.Daha sonra yemek için sakladığı yiyeceğin arkadaşı tarafından izinsiz yenmesi	Aldatılma
10.Uzun zamandır yapmaya çalıştığı maket oyuncuğu arkadaşının kırması	Hayal kırıklığı
11.Sadece bir dilim pizza kaldığında hem kardeşi hem kendisinin yemek istemesi	İkilemde kalma
12.Oyun alanından sınıfa geç kaldığında öğretmenin kızması	Yetişkin tarafından onaylanmama
13.Kendisinden küçük bir çocuğun saldırısına uğrama	Saldırıya uğrama
14.Arkadaşının bisikletine binmek istediğinde, bisikleti isteme	Mağduriyet
15.Yeni bir arkadaşla tanışma	Yalnızlık

Çocuğun verdiği cevaplar kaydedilir. Sonrasında bu cevaplar testin Prososyal ve Agonistik Kategorilerindeki stratejilerle eşleştirilerek kodlanır. Bu kodlar testin puanlama tablosunda yer alan pozitif (P), negatif (N) ve puanlanamaz (boş) sonuçlarına göre puanlanır. Çocuğun verdiği her Prososyal cevap pozitif, çocuğun verdiği her anti sosyal cevap negatif ve çocuğun cevap vermediği her varsayımsal durumlar ise puanlanamaz olarak kaydedilir. Pozitif cevaplar (1) puan, negatif ve puanlanamaz cevaplar ise (0) olarak puanlanır. Bu testten çocuk en düşük (0) puan, en yüksek ise (15) puan alabilir.

2.4.4. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği (SYDD-30, Çorapçı ve diğerleri, 2010)

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 (SYDD-30) Ölçeği, erken çocukluk döneminde risk altındaki çocukları değerlendirmek amacıyla 1996 yılında LaFreniere ve Dumas tarafından geliştirilmiştir. 2010 yılında ise Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (EK-). Bu araştırma için Prof. Dr. Feyza Çorapçı'dan kullanım izni alınmıştır. Ölçek; Sosyal Yetkinlik (SY), Kızgınlık-Saldırganlık (KS) ve Anksiyete-İçe Dönüklülük (Aİ) olmak üzere 3 alt ölçekten oluşmaktadır. Her alt ölçek 10 madde içermektedir. Ölçek, 30 maddelik 6'lı likert ölçek formatındadır (1=Hiçbir Zaman, 2=Nadiren, 3=Bazen, 4=Sık Sık, 5=Çoğunlukla, 6=Her Zaman).

Alt ölçekleri aşağıdaki gibidir; (Akt. Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu, 2010). SYDD-30)

- Sosyal Yetkinlik (SY) alt ölçeği, çocuğun günlük hayatında karşılaşabileceği problem ve anlaşmazlıklara karşı çözüm yolu bulma veya uzlaşabilme gibi olumlu özelliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin 2, 6, 11, 13, 15, 17, 20, 22, 27, ve 30. maddeleri Sosyal Yetkinlik alt ölçeğinin maddelerini oluşturmaktadır.
- Kızgınlık-Saldırganlık (KS) alt ölçeği, çocuğun sosyal ortamlarda karşısındakine karşı gelme, saldırgan, ve uyumsuz davranışlar gösterme gibi dışsallaştırma davranış sorunlarını belirlemeyi amaçlar. Ölçeğin 3, 4, 5, 10, 16, 18, 24, 25, 28 ve 29. maddeleri Kızgınlık-Saldırganlık alt ölçeğinin maddelerini oluşturmaktadır.
- Anksiyete-İçe Dönüklülük (Aİ) alt ölçeği, çocuğun karamsar ve endişeli duyguları, çekingen davranışları gibi içselleştirme ile ilgili sorunlarını belirlemeyi amaçlar. Ölçeğin 1, 7, 8, 9, 12, 14, 19, 21, 23 ve 26. maddeleri Anksiyete-İçe Dönüklülük alt ölçeğinin maddelerini oluşturmaktadır.

Ölçekten yüksek puan alan çocuklar yüksek kızgınlık, yüksek sosyal yetkinlik ve yüksek içe dönüklüğü; düşük puan alan çocuklar ise düşük kızgınlık, düşük sosyal yetkinlik ve düşük içe dönüklüğü göstermektedir (Çorapçı ve diğerleri, 2010).

2.5. Veri Toplama Prosedürü

Araştırmanın verileri, araştırmaya dahil edilen 60-72 aylık 60 çocuktan elde edilmiştir. Veri toplama araçlarından Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği araştırmaya dahil edilen çocukların okul öncesi öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. TEDİL ve Wally Sosyal Problem Çözme Testi ise araştırmacı tarafından doğrudan çocuklara uygulanmıştır.

2.6. Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan çocukların TEDİL testinin iki alt testinden elde ettiği sözel dil performans puanı hesaplanmıştır. Çocukların Wally Sosyal Problem Çözme Testinde göstermiş olduğu performans ham puan olarak hesaplanmıştır. Sosyal yetkinlik ve Davranış Değerlendirme (SYDD-30) Ölçeği 3 alt bölümden oluşmaktadır. Bundan dolayı her alt bölüm ayrı ayrı ham puan şeklinde hesaplanmıştır.

Dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların yaşları normal dağılmaktadır. (Shapiro Wilk test; $p>0,05$). Bu yüzden iki grup arası yaş karşılaştırılmasında Independent Samples t Test kullanılmıştır. Grupların değişkenlere ilişkin puanları betimsel olarak incelenmiş aynı zamanda normallik analizleri Shapiro Wilk Test ile gerçekleştirilmiştir. Buna göre iki grup karşılaştırmalarında her iki grup da normal dağılmış ise independent samples t test; gruplardan en az bir tanesi normal dağılmamış ise de Mann Whitney U test kullanılmıştır.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda gelişimsel dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların sözel dil performansları ile sosyal problem çözme ve sosyal yetkinlik becerilerinin kıyaslanmasına ilişkin bulgular yer almaktadır. Bu bulgulara ilişkin değerler tablolarda sunulmaktadır. Buna göre iki grup karşılaştırmalarında her iki grup da normal dağılmış ise independent samples t test; gruptan en az bir tanesi normal dağılmamış ise de Mann Whitney U test kullanılmıştır. Her iki grubun da dil puanları normal dağılmıştır. (Shapiro Wilk test; $p>0,05$)

3.1. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Dil bozukluğu olan grubun SPÇ puanı normal dağılmazken (Shapiro Wilk test; $p=0,021<0,05$) dil bozukluğu olmayan grubun SPÇ puanı normal dağılmıştır (Shapiro Wilk test; $p>0,05$).

Tablo 4. Grupların sosyal problem çözme beceri düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

	Dil bozukluğu olanlar (n=29)			Dil bozukluğu olmayanlar (n=29)			P
	Ortanca	Min.-Maks	Ort.± SS	Ortanca	Min.-Maks	Ort.± SS	
Dil Puanı	71	55-81	70,69± 6,4	111	90-130	109,66± 10,9	0,0001 **
SPÇ Puanı	5	1-7	4,72± 1,6	9	6-12	8,66± 1,7	0,0001 **

Dil bozukluğu olanlar ile olmayanlar arasında sosyal problem çözme beceri düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. (Mann Whitney U test; $U=32,5$; $Z=-6,082$; $p=0,0001<0,01$) Dil bozukluğu olmayanların sosyal problem çözme puanları, dil bozukluğu olanların sosyal problem çözme puanlarından anlamlı olarak daha fazladır.

3.2. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Her iki grubun da SY puanları normal dağılmıştır. (Shapiro Wilk test; $p>0,05$)

Tablo 5. Grupların sosyal yetkinlik davranış düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

	Dil bozukluğu olanlar (n=29)			Dil bozukluğu olmayanlar (n=29)			p
	Ortanca	Min.-Maks	Ort.± SS	Ortanca	Min.-Maks	Ort.± SS	
Dil Puanı	71	55-81	70,69± 6,4	111	90-130	109,66± 10,9	0,0001 **
SY Puanı	16	7-30	16,79± 5,4	24	12-40	24,41± 7,9	0,0001 **

Dil bozukluğu olanlar ile olmayanlar arasında sosyal yetkinlik davranış düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. (Independent samples t test; $t=-4,287$; $p=0,0001<0,01$) Dil bozukluğu olmayanların sosyal yetkinlik davranış puanları, dil bozukluğu olanların sosyal yetkinlik davranış puanlarından anlamlı olarak daha fazladır.

3.3. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Kızgınlık-Saldırganlık (KS) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Her iki grubun da KS puanları normal dağılmamıştır (Shapiro Wilk test; sırasıyla $p=0,026<0,05$ ve $p=0,003<0,01$).

Tablo 6. Grupların kızgınlık-saldırganlık davranış düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

	Dil bozukluğu olanlar (n=29)			Dil bozukluğu olmayanlar (n=29)			p
	Ortanca	Min.-Maks	Ort.± SS	Ortanca	Min.-Maks	Ort.± SS	
Dil Puanı	71	55-81	70,69± 6,4	111	90-130	109,66± 10,9	0,0001 **
KS Puanı	16	10-34	17,72± 6,3	15	10-31	15,41± 5	0,169

Dil bozukluğu olanlar ile olmayanlar arasında kızgınlık-saldırganlık davranış düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. (Mann Whitney U test; $U=332,5$; $Z=-1,374$; $p=0,169>0,05$)

3.4. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Anksiyete-İçedönüklük (Aİ) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Her iki grubun da Aİ puanları normal dağılmıştır. (Shapiro Wilk test; $p>0,05$)

Tablo 7. Grupların anksiyete-içedönüklük davranış düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

	Dil bozukluğu olanlar (n=29)			Dil bozukluğu olmayanlar (n=29)			P
	Ortanca	Min.-Maks	Ort.± SS	Ortanca	Min.-Maks	Ort.± SS	
Dil Puanı	71	55-81	70,69± 6,4	111	90-130	109,66± 10,9	0,0001 **
Aİ Puanı	25	14-36	26,31± 6,3	19	10-28	19,1± 4,6	0,0001 **

Dil bozukluğu olanlar ile olmayanlar arasında anksiyete-içedönüklük davranış düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. (Independent samples t test; $t=5,012$; $p=0,0001<0,01$) Dil bozukluğu olanların anksiyete-içedönüklük davranış puanları, dil bozukluğu olmayanların anksiyete-içedönüklük davranış puanlarından anlamlı olarak daha fazladır.

3.5. Dil Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) Puanları ile Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Dil bozukluğu olan çocukların sosyal problem çözme beceri puanları normal dağılıma uymazken (Shapiro Wilk test; $p=0,021<0,05$) sosyal yetkinlik puanları normal dağılmıştır. (Shapiro Wilk test; $p>0,05$).

Tablo 8. Dil bozukluğu olan çocukların sosyal yetkinlik ile sosyal problem çözme beceri düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

		SPÇ Puanı	SY Puanı
SPÇ Puanı	r	1	0,156
	p		0,419
	N	29	29
SY Puanı	r		1
	p		
	N		29

Dil bozukluğu olan çocukların sosyal yetkinlik (SY) puanları ile sosyal problem çözme beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. (Spearman Korelasyon Analizi; $p=0,419>0,05$)

3.6. Dil Bozukluğu Olmayan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) puanları ile Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki Analizine Yönelik Bulgular

Dil bozukluğu olmayan çocukların sosyal problem çözme beceri puanları ile sosyal yetkinlik puanları normal dağılmıştır. (Shapiro Wilk test; $p>0,05$)

Tablo 9. Dil bozukluğu olmayan çocukların sosyal yetkinlik ile sosyal problem çözme beceri düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik istatistikler

		SPÇ Puanı	SY Puanı
SPÇ Puanı	r	1	,390*
	p		0,037
	N	29	29
SY Puanı	r		1
	p		
	N		29

*: $p<0,05$

Dil bozukluğu olmayan çocukların sosyal yetkinlik (SY) puanları ile sosyal problem çözme beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve düşük düzeyli bir ilişki vardır. (Pearson Korelasyon Analizi; $r=0,39$; $p=0,037<0,05$) Buna göre dil bozukluğu olmayan çocuklarda sosyal problem çözme beceri puanları arttıkça sosyal yetkinlik puanları da artmaktadır ya da sosyal problem çözme beceri puanları azaldıkça sosyal yetkinlik puanları da azalmaktadır.

4.BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde 60-72 aylık çocukların dil becerilerinde göstermiş oldukları performansın; sosyal problem çözme becerisi, sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük davranış düzeyleri açısından karşılaştırılmasına yönelik araştırma bulguları literatür ışığında tartışılmıştır.

4.1. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması

Dil bozukluğu olan ve olmayan çocuklar arasında sosyal problem çözme beceri düzeyleri açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Dil bozukluğu olmayan çocukların sosyal problem çözme puanları, dil bozukluğuna sahip çocukların sosyal problem çözme puanlarından anlamlı olarak daha fazla olduğu saptanmıştır.

Sosyal problem çözme becerilerini değerlendirebilmek amacıyla Wally Sosyal Problem Çözme Testi kullanılmıştır. Test sorularına cevap olarak çocuktan özür dileme, teşekkür etme, paylaşımda bulunma, izin isteyebilme sosyal becerilerini kullanması gerekmektedir. Testin cevapları için çocuğun mutlaka ifade edici diline ihtiyaç duyulduğu gözlenmiştir. Tüm bunlar ışığında alan yazın incelendiğinde özellikle okul öncesi dönem grubuyla yapılan çalışmalar dil bozukluğuna sahip çocukların tipik gelişim gösteren akranlarına göre daha zayıf sosyal beceriler gösterdiğini, bundan dolayı da karşılaştıkları sorunlara karşı olumlu çözümler geliştiremediği belirtilmektedir (Benner ve ark.,2002).

Çocuklar okula başlamalarıyla birlikte akranlarıyla daha fazla vakit geçirmeye ve iletişim kurmaya başlamaktadır. Özellikle dil becerileri yaşına uygun olmayan çocukların bu iletişimi kurarken zorlandıklarına dair kanıtlar bulunmaktadır. Çünkü çocukların bağlama uygun kendini ifade edebilmesi için dilin pragmatik beceriler alanında yetkin olmasıyla ilgilidir (Işıksolu Aysel, Y. (2020).

4.2. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması

Dil bozukluğu olan ve olmayan çocuklar arasında sosyal yetkinlik davranış düzeyleri açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Dil bozukluğu olmayan çocukların sosyal yetkinlik davranış puanları, dil bozukluğuna sahip çocukların sosyal yetkinlik davranış puanlarından anlamlı olarak daha fazla olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulgularımız kendi içinde birbirini destekler niteliktedir. Dil bozukluğu olan ve olmayan çocuklar arasında sosyal problem çözme becerilerinde de anlamlı bir fark bulunmuştur. Sosyal yetkinlik ve problem çözme kavramlarının da birbirini etkileyen beceriler olduğu düşünöldüğünde bu iki grup arasında sosyal yetkinlik düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki bulunması birinci araştırma hipotez maddemizle uyum göstermektedir.

Bir çocuğun çevresiyle uyumlu bir şekilde iletişim kurabilmesi, duygu ve davranışlarını düzenleyebilmesi becerileri sosyal yetkinlik olarak nitelendirilmektedir (Chen ve French, 2008, Çorbacı- Oruç 2008). Bazı araştırmacılara göre sosyal hedeflerine ulaşmak için geliştirdiği beceriler olarak tanımlanmaktadır (Ford, 1982). Hedeflerine ulaşma yolunda çocuk kişiler arası ilişkiler geliştirmek zorundadır. Bu ilişki kendi içinde konuşma becerisi, dil becerileri, duyguları anlayabilme, sorumluluklarını yerine getirme ve bağlama uygun davranma gibi davranışları içermektedir (Akaydın, 2019). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda hedeflerini açıkça söyleyebilen, hedefine giden yolda sorunlarla karşılaştığında onlara çözümler geliştirebilen ve bu çözümleri ifade edebilen çocukların sosyal yetkinlik davranışlarını daha iyi gösterebildikleri araştırma bulgularımızla desteklenmektedir (Çorbacı- Oruç, 2008, Akaydın, 2019).

4.3. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Kızgınlık-Saldırıcılık (KS) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması

Dil bozukluğu olan ve olmayan çocuklar arasında kızgınlık-saldırıcılık davranış düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Yapılan araştırma sonuçları genel olarak sosyal problem çözme becerileri arttıkça kızgınlık-saldırıcılık davranış düzeylerinde düşüş yaşandığı yönündedir (Dereli-İman 2013, Drugli, Larsson ve Clifford, 2007, Mize ve Cox 1990). Araştırmamızın bulgularının alanyazınla uyumlu olmaması durumu araştırmamızın sınırlılıklarıyla açıklanabilmektedir. Araştırmamızda demografik bilgiler detaylı şekilde değerlendirilmemiş olup; ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim seviyesi, kültürel yapısı, ebeveyn tutumları gibi sosyal yetkinlik üzerinde yordayıcı etkisi bulunan kavramlar araştırma dışı tutulmuştur. Seçilen örneklem gruplarındaki katılımcıların bu bilgiler açısından dengeli bir şekilde dağılmamış olmaması bulgularımızın literatürle örtüşmemesine neden olabileceği düşünülmektedir.

4.4. Dil Bozukluğu Olan ve Olmayan Çocukların Anksiyete-İçedönüklük (Aİ) Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulguların Tartışılması

Dil bozukluğu olan ve olmayan çocuklar arasında anksiyete-içedönüklük davranış düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Dil bozukluğu olanların anksiyete-içedönüklük davranış puanları, dil bozukluğu olmayanların anksiyete-içedönüklük davranış puanlarından anlamlı olarak daha fazla olduğu saptanmıştır.

Araştırmamızda dil bozukluğu olan ve olmayan gruplar arasında sosyal problem çözme ve sosyal yetkinlik kavramları açısından anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Alan yazında sosyal yetkinlik ve anksiyete-içedönüklük kavramları arasında ters yönde bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Bir çocuğun sosyal yetkinlik düzeyi arttıkça anksiyete-içedönüklük davranışlarında azalma görüleceği yönündedir (Torun-Yeterge ve diğerleri 2020). Bu durumu dil becerileri açısından değerlendiren araştırmalarda bulunmaktadır.

Çocuklar 4 yaşına kadar yüksek anksiyete-içedönüklük davranışları sergileyebilmektedir. Ancak 4 yaşından sonra dil becerilerini yoğun bir şekilde gelişmesiyle kendini daha rahat ifade etmesi beklenen çocuğun anksiyete-içedönüklük davranışlarında da azalma beklenmektedir (Beesdo, Knappe ve Pine 2009).

4.5. Dil Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) Puanları ile Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki Analizine Yönelik Bulguların Tartışılması

Dil bozukluğuna sahip çocukların sosyal yetkinlik (SY) puanları ile sosyal problem çözme beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Alanyazın incelendiğinde genel olarak sosyal problem çözme ve sosyal yetkinlik kavramları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu dair sonuçlar yer almaktadır. Ancak araştırma bulgularımızın bu durumu destekler nitelikte olmadığı görülmüştür. Bu durumun yapılan araştırmaların çocuğun dil becerilerini dahil etmemesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Dil bozukluğu riski yaşayan çocuklara yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir ancak doğrudan dil bozukluğuna sahip çocuklarla yapılan bir çalışma görülmemektedir (Dilbaz,2020, Dülger E, 2016). Buna ek olarak seçilen ölçek ve testlerden kaynaklı olabileceği de ihtimaller arasında yer almaktadır. Çocuğun problem çözme becerilerini değerlendirebilmek amacıyla çocuğa doğrudan test uygulanırken, sosyal yetkinlik düzeyini belirlemek için ebeveynlere ölçek uygulanmıştır. Ebeveynlerin, çocuklarının davranışlarına yönelik objektif bir yorumda bulunmaması da bu iki beceri arasında anlamlı bir ilişki bulunmasını engelleyebileceği ihtimalini göstermektedir.

4.6. Dil Bozukluğu Olmayan Çocukların Sosyal Yetkinlik (SY) Puanları ile Sosyal Problem Çözme Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki Analizine Yönelik Bulguların Tartışılması

Dil bozukluğu olmayan çocukların sosyal yetkinlik (SY) puanları ile sosyal problem çözme beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve düşük düzeyli bir ilişki bulunmuştur. Dil bozukluğu olmayan çocuklarda sosyal problem

çözme beceri puanları arttıkça sosyal yetkinlik puanlarının arttığı ya da sosyal problem çözme beceri puanları azaldıkça sosyal yetkinlik puanları da azaldığı görülmüştür.

Sosyal yetkinlik için sosyal problem çözmeyi kapsayan bir kavram olduğu belirtilmektedir. Çocuğun genel olarak sosyal beceriler alanında yetkin olamaması sosyal yetkinliğin alt basamaklarından olan sosyal problem çözme sorunlarını da beraberinde getirebileceği vurgulanmaktadır. Bu teorik açıklamanın da araştırma bulgularımızı destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Diğer yapılan çalışmalarda da sosyal yetkinlik düzeyi arttıkça problem çözme performanslarında da artış yaşandığını göstermektedir (Dinçer ve Güneysu 1999).

Yukarıda belirtilen duruma ek olarak bu çalışmada seçilen örneklemden kaynaklı bu sonuçların çıkabileceği de eklenmelidir. Çünkü alan yazın incelendiğinde sosyal yetkinlik ve problem çözme becerileri için dil becerilerine ek olarak diğer alanlardaki yetkinliklerin de önemli olabileceği vurgulanmaktadır.

Dil alanlarının yetkinliğine ek olarak problem çözme becerileri için diğer sosyal becerilerin yetkinliğine de ihtiyaç duyulduğuna dair araştırma sonuçları bulunmaktadır. Araştırmalar gösteriyor ki çocuklar karşılaştığı duruma yönelik kendini ifade etme sürecine geçmeden önce karşısındakini duygusunu ve niyetini anlayabilmeli, kendi duygu ve düşüncelerini ise bu doğrultuda düzenleyebilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu süreçlerde herhangi bir sorun olması çocuğun sosyal açıdan yetkin olamamasına, bunun sonucunda da sosyal problem çözme stratejilerini kullanmakta güçlükler yaşayabileceğine dair kanıtlar sunmaktadır (McCabe ve ark.2004, Valero-pozo ve ark.,2020).

Çocuğun sosyal becerileri üzerinde çevresel faktörlerin de önemli bir yer tuttuğu gözlenmiştir. Özellikle çocuğun dışarıdaki sosyal hayatına hazırlık süreci niteliğinde olan ev hayatı, sosyal beceriler için temel oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalar gösteriyor ki ebeveyn tutumlarının çocuğun üzerinde büyük bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Ebeveynler karşılaştıkları sorunlara karşı ne kadar yetkin davranışlar sergileyerek çocuğa model olurlarsa, o çocuğun da gelecekte yetkin davranışlar sergileme olasılığını arttırmaktadır (Taş Zalluhoğlu, B. 2015, İlhan, T. 2017).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların sosyal yetkinlik ve problem çözme beceri düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik bulgular elde edilmiştir. Elde edilen bazı bulgular alan yazın ile tutarlılık gösterirken bazılarının alan yazınla uyuşmadığı görülmüştür. Bu durumun araştırmanın sınırlılıklarından kaynaklı olabileceği varsayılmaktadır. Dil bozukluğu olan ve olmayan çocuklar arasında sosyal problem çözme beceri düzeyleri, sosyal yetkinlik davranış düzeyleri, anksiyete-içedönüklük davranış düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve alan yazınla benzer bulgular elde edilmiştir. Ancak dil bozukluğu olan ve olmayan çocuklar arasında kızgınlık-saldırganlık davranış düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ayrıca bu çalışma 60-72 aylık dil bozukluğu olan ve olmayan çocukların sosyal yetkinlikleri ve problem çözme becerilerini inceleyip karşılaştıran ilk araştırma niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma çocukların sosyal problem çözme ve sosyal yetkinlik becerilerini, dil becerileri açısından değerlendiren ve karşılaştıran ilk araştırma olmaktadır. Alana önemli katkıları olmasıyla birlikte araştırmanın sınırlılıkları da bulunmaktadır. Cinsiyet faktörünün çalışmaya dahil edilmemesi, araştırmanın katılımcı sayısının az tutulması, çocukların problem çözme ve sosyal yetkinlik becerileri sadece dil becerileri açısından karşılaştırılmış olup bu becerileri etkileyebilecek diğer faktörlerin dahil edilmemesi çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Ayrıca katılımcılara ait demografik bilgilerin detaylı şekilde öğrenilmemesi de araştırmanın sınırlılıkları arasında bulunmaktadır.

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak alandaki araştırmacılara ve ailelere çeşitli öneriler sunulmaktadır. Özellikle dil gelişiminin en yoğun olduğu 2-5 yaş aralığında ebeveynlerin ve okul öncesi öğretmenlerinin çocukların dil gelişimini yakından takip etmesi büyük önem taşımaktadır. Yaşına uygun dil becerilerine sahip olmayan çocukların tespit edilmesi ve buna yönelik müdahalede bulunulması için bir dil ve konuşma terapistine başvurulması gerekmektedir. Araştırmada elde edilen bulgular ve alınan bilgiler sonucunda dil becerisi yaşına uygun olmayan çocukların terapi desteği almadığı görülmüştür. Bu çocukların birçoğunun elde edilen bilgiler sonucunda sınıf içi uyumda, akran ilişkilerinde, problem çözme becerilerinde ve sözel performans gerektiren etkinliklerde zorlandıkları belirtilmektedir. Ayrıca çocuklar yeterli dil

becerilerine sahip olsa dahi sosyal alanlarda da sınırlılıklar gösterebilmektedir. Sosyal açıdan becerilerini göstermekte zorlanan çocukların da erken dönemde tespit edilmesi ve bir uzmana başvurulması önerilmektedir. Alanında uzman kişilerin erken dönemde çocuğun ihtiyacına yönelik uygulayacağı müdahale yöntemleri, ilerleyen dönemlerde yaşayabileceği daha büyük sorunların önüne geçeceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Güven, S. ve Topbaş, S. (2014). Erken Dil Gelişimi Testi-(TELD-3)'ün Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Uluslararası Erken Çocukluk Özel Eğitim Dergisi, 6 (2), 151-176.
- Kayılı, G. ve Arı, R. (2015). Wally Feelings Test: Validity and Reliability Study1. Canadian International Journal of Social Science and Education, 4, 385-395.
- Akbaş, B. (2016). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60 ay ve üzeri çocukların sosyal uyum becerileri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Anlıak, Ş. ve Dinçer, Ç. (2005). Okul öncesi dönemdeki kişiler arası araştırma problemini tanımlamanın boyutları. Eğitim Araştırmaları, 20, 122-134.
- Aral, N., Baran, G., Gürsoy, F., Akyol, A. K., Ayhan, A. B., Bıçakçı, M. Y. ve Erdoğan, S. (2011). The Effects of Parent Education Programs On The Development of Children Aged Between 60 and 72 Months. Social Behavior And Personality: An International Journal, 39(2), 241-249.
- Aydoğan, Y. ve Ömeroğlu, E. (2003). Erken çocukluk döneminde genel problem çözme becerilerinin kazandırılması. OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı, 2, 458-468.
- Aytar, A. G., Aksoy, A. B. ve Kaytez, N. (2014). Mothers Personality And Feature Temperament of Their Child. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(3), 237-251.
- Balkaya, F. ve Şahin, N. H. (2003). Çok Boyutlu Öfke Ölçeği. Türk Psikiyatri Dergisi, 14(3), 192-202.
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009). Çocuk Gelişim Psikolojisi. O. Gündüz (Çev.), İstanbul: Kaktüs Yayınları.

- Beilinson, J. S., ve Olswang, L. B. (2003). Facilitating Peer-group Entry In Kindergartners With Impairments In Social Communication.
- Beyazkürk, D., Anliak, Ş. ve Dinçer, F. Ç. (2007). Çocuklukta Akran İlişkileri ve Arkadaşlık. Eurasian Journal of Educational Research, (26), 13-26.
- Beydoğan, B. (2019). 4-5 yaş Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Akran İlişkileri ve Kaygı Durumları Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisan Tezi, Selçuk Universty, Konya.
- Bishop, D. V., Snowling, M. J., Thompson, P. A., Greenhalgh, T. ve Catalise Consortium. (2016). CATALISE: A Multinational and Multidisciplinary Delphi Consensus Study. Identifying language impairments in children. PLOS one, 11(7), e0158753.
- Bishop, DV (2006). Çocuklarda Özgül Dil Bozukluğuna Ne Sebep Olur? Psikoloji biliminde güncel yönler , 15 (5), 217-221.
- Bishop, DV, Snowling, MJ, Thompson, PA, Greenhalgh, T., Catalise-2 Consortium, Adams, C. ve House, A. (2017). CATALISE'in 2. Aşaması: Dil gelişimiyle ilgili sorunlara ilişkin çok uluslu ve çok disiplinli bir Delphi fikir birliği çalışması: Terminoloji. Çocuk Psikolojisi ve Psikiyatri Dergisi, 58 (10), 1068-1080.
- Bloom, L. ve Lahey, M. (1978). Language Development And Language Disorders.
- Bost, K. K., Vaughn, B. E., Washington, W. N., Cielinski, K. L. ve Bradbard, M. R. (1998). Social Competence, Social Support And Attachment: Demarcation of Construct Domains, Measurement, And Paths of Influence For Preschool Children Attending Head Start. Child development, 69(1), 192-218.
- Bozkurt, E. (2016). Okul öncesi çocuklarının duyguları anlama becerileri ile sosyal yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye).

- Brock, J., Norbury, C., Einav, S. ve Nation, K. (2008). Do individuals with autism process words in context? Evidence from language-mediated eye-movements. *Cognition*, 108(3), 896-904.
- Brown, W. H., Odom, S. L. ve McConnel, S. R. (2008). Social competence of young children. *Risk, disability & intervention*. Maryland: Paul H. Brookes.
- Campbell, S. B. (2002). Behavior problems in preschool children: Clinical and developmental issues.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Pastorelli, C., Bandura, A. ve Zimbardo, P. G. (2000). Prosocial foundations of children's academic achievement. *Psychological Science*, 11(4),302-306.
- Caprara, GV, Barbaranelli, C., Pastorelli, C., Bandura, A. ve Zimbardo, PG (2000). Çocukların Akademik Başarısının Toplum Yanlısı Temelleri. *Psikoloji bilimi* , 11 (4), 302-306.
- Chen, X., & French, DC (2008). Kültürel Bağlamda Çocukların Sosyal Yeterliliği. *Annu. Rev. Psychol.* , 59 , 591-616.
- Coley, Rebekah L., Alicia D. Lynch, Melissa Kull. 2015. Early Exposure to Environmental Chaos and Children's Physical and Mental Health. *Early Childhood Research Quartely*. c.32: 94-104.
- Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul Öncesi Dönemde Duygusal, Davranışsal Ve Sosyal Uyum Taraması: Sosyal Yetkinlik Ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 (2), 63-74.
- Çorbacı-Oruç, A. (2008). Assessing Social Competence, Peer Relations, And Social İnformation Processing İn 6 Year Old Children. (doctoral dissertation). Ankara University, Ankara (in Turkish).

- Dülger E. (2016), Okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin değişkenlere göre incelenmesi (Tekirdağ ili örneği). Okan Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- D’Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, (2004). Social Problem Solving: Theory And Assessment Social Problem Solving: Theory, Research, and Training.
- D’Zurilla, T.J. and Goldfried, M.R. (1971) Problem solving and behavior modification. *Journal of Abnormal Psychology*, 78, 107-126.
- Demir, Ü. (2019). Evde yaşanan karmaşık deneyimler ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasındaki ilişki (Doctoral dissertation).
- Dereli, E. (2008). Çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dereli, E. (2008). Çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- DİNÇER, Ç. (1995). Anaokuluna devam eden 5 yaş grubu çocuklarına kişiler arası problem çözme becerilerinin kazandırılmasında eğitimin etkisinin incelenmesi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- D’Zurilla, T. J., & Nezu, A. M. (2001). Problem-solving therapies.
- Eroğlu Ada, F. (2016). The role of home and childcare chaos in children’s development (Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- Fortunato-Tavares, T., Andrade, C. R., Befi-Lopes, D., Limongi, S. O., Fernandes, F. D. ve Schwartz, R. G. (2015). Syntactic comprehension and working memory in children with specific language impairment, autism or Down syndrome. *Clinical linguistics & phonetics*, 29(7), 499-522.

- Foshay, R. ve Kirkley, J. (2003). Problem çözüme öğretimi için ilkeler. *Teknik kağıt*, 4 (1), 1-16.
- Gülay, H. (2008). 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiye).
- Güldü, B. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışları ile problem çözüme becerileri ilişkisi (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Güven, Y., Ayvaz, E., & Göktaş, İ. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının zihin kuramı ve sosyal problem çözüme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi.
- Hasta, D., & Güler, M. E. (2013). Saldırganlık: Kişilerarası İlişki Tarzları ve Empati Açısından Bir İnceleme (Aggression: An Investigation In Terms Of Interpersonal Styles And Empathy). *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Ankara University Journal Of Social Sciences)*, 4(1).
- Inward, D. J., Davies, R. G., Pergande, C., Denham, A. J., & Vogler, A. P. (2011). Local and regional ecological morphology of dung beetle assemblages across four biogeographic regions. *Journal of Biogeography*, 38(9), 1668-1682.
- Işıksolu Aysel, Y. (2020). 60-72 aylık çocukların öz-düzenleme becerileri, sosyal yetkinlik ve problem çözüme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- İlhan, T. (2017). Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri İle Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişki.
- Joseph, G.E., & Strain, P.S. (2010). Teaching young children interpersonal problem-solving skills. *Young Exceptional Children*, 13 (3), 28- 40. doi:10.1177/1096250610365144

- Kartal, Hülya. 2007. Erken Çocukluk Eğitimi Programlarından Anne-Çocuk Eğitim Programı'nın Altı Yaş Grubundaki Çocukların Bilişsel Gelişimlerine Etkisi. İlköğretim Online. c.6. s.2: 234-248.
- Keltikangas-Järvinen, L. ve Pakaslahti, L. (1999). Development of social problem-solving strategies and changes in aggressive behavior: A 7-year follow-up from childhood to late adolescence. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 25(4), 269-279.
- Kılıç, K. Meral. 2016. Okul Öncesi Çocuklarına Uygulanan Sosyal Beceri Eğitiminin Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerindeki Etkisi ve Sosyal Beceri Düzeyleri ile Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılıç, Ş., & Ağaoğlu, F. (2019). Okul Öncesi Dönemde Duygu Anlamanın Sosyal Yetkinlik ve Davranış Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 182-194.
- King, KA, Fogle, L. ve Logan-Terry, A. (2008). Aile dil politikası. *Dil ve dilbilim pusulası* , 2 (5), 907-922.
- Koçak, Gülay. 2018. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyi ile Annelerinin Ebeveynlik Rolüne İlişkin Benlik Algıları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Krasnor, L. R. ve Rubin, K. H. (1983). Preschool social problem solving: Attempts and outcomes in naturalistic interaction. *Child Development*, 1545-1558.
- LaFreniere P, Masataka N, Butovskaya M ve ark. (2002). Cross- cultural analysis of social competence and behavior problems in preschoolers. *Early Educ Dev* 13: 201-220.

- McCabe, P. C. ve Altamura, M. (2011). Empirically valid strategies to improve social and emotional competence of preschool children. *Psychology in the Schools*, 48(5), 513-540.
- McCabe, P. C. ve Altamura, M. (2011). Empirically valid strategies to improve social and emotional competence of preschool children. *Psychology in the Schools*, 48(5), 513-540.
- McMurrin, M., Duggan, C., Christopher, G. ve Huband, N. (2007). The relationships between personality disorders and social problem solving in adults. *Personality and Individual Differences*, 42(1), 145-155.
- Nezu, A. M., Nezu, C. M. ve D'Zurilla, T. (2012). *Problem-solving therapy: A treatment manual*. Springer publishing company.
- Olweus, D. (1979). Erkeklerde agresif reaksiyon kalıplarının kararlılığı: bir gözden geçirme. *Psikolojik bülten*, 86 (4), 852.
- Ozana, U., Güven, G., Sezer, T., Azkeskin, K. ve Yılmaz, E. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların bağlanma biçimleri ile sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*.
- Öncül, Remzi. 2000. *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özgün, Ö. (2013). Ebeveynlikle ilgili kuramlar ve araştırmalar. Temel, F. Z.(Ed.). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özkan, HK ve Aksoy, AB (2017). Anne Duygu Sosyalleştirme Davranışları, Çocukların Kendilik Algıları ve Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Avrasya Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 16 (67), 125-139.
- Özmen, D. (2013). 5-6 yaş grubu çocukları akran ilişkilerinin sosyal problem çözme açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Pavelko, S. L. ve Owens Jr, R. E. (2019). Diagnostic accuracy of the Sampling Utterances and Grammatical Analysis Revised (SUGAR) measures for identifying children with language impairment. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 50(2), 211-223.
- Piaget, J. (1928). Logique génétique et sociologie. *Revue Philosophique de la France et de l'Étranger*, 105, 167-205.
- Rich, E. C., Shepherd, E. J. ve Nangle, D. W. (2008). Validation of the SSRS-T, preschool level as a measure of positive social behavior and conduct problems. *Education and Treatment of Children*, 31(2), 183-202.
- Rose-Krasnor, Linda, Susanne Denham. 2009. Social-Emotional Competence in Early Childhood. *Handbook of Peer Interactions, Relationships, and Groups*. ed. Kenneth H. Rubin, William M. Bukowski, Brett Laursen. New York: Guilford Press: 162-179.
- Rothbart, Mary K. ve Bates John E. 2007. Temperament. *Handbook of Child Psychology*. ed. W. Lerner Damon, R. Eisenberg, Vol. 3. Social, Emotional, and Personality Development. 6. bs. New York: Wiley: 99-166.
- Rounds, J. S., Beck, J. G. ve Grant, D. M. (2007). Is the delay discounting paradigm useful in understanding social anxiety?. *Behaviour research and therapy*, 45(4), 729-735.
- Rubin, K. H. ve Rose-Krasnor, L. (1992). Interpersonal problem solving. V. Hasselt ve M. Hersen (Eds.), *Handbook of social development in* (s.283-323). New York: Plenum.
- Rubin, KH, Bukowski, WM ve Parker, JG (2006). Akran etkileşimleri, ilişkiler ve gruplar.
- Rubin, KH, Bukowski, WM ve Parker, JG (2006). Akran etkileşimleri, ilişkiler ve gruplar.

- Semrud-Clikeman, M. (2007). Çocuklarda sosyal yeterlilik. Çocuklarda Sosyal yeterlilik (s. 1-9). Springer, Boston, MA.
- Shonkoff, J. P. ve Phillips, D. A. (Eds.). (2000). From neurons to neighborhoods: The science of early childhood development. Washington, DC: National Academy Press.
- Stamatov, R. ve Sariyska, S. (2015). Social Competences, Creativity and Wellbeing. Social Competence–Structure And Opportunities For Development.
- Taborsky, Barbara, Rui F. Oliveira. 2012. Social Competence: An Evolutionary Approach. Trends in Ecology and Evolution. c. 27. s. 12: 679-688.
- Taş Zalluhoğlu, B. (2015). 4-6 yaş aralığındaki okul öncesi çocukların ve annelerinin bağlanma örüntüleri ile annelerinin ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma yaklaşımlarının incelenmesi: çocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmamış olan çocukların karşılaştırılması, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yüksek lisans tezi.
- Topaloğlu, Z. Ç. (2013). 4-5 yaş çocukların sosyal saldırganlık, saldırganlık, ilgi eğilimi ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliliği algısı arasındaki araştırmayı incelemek (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Topbaş, S. (2011). Türkiye'deki belirli dil bozuklukları için iki dilli gelişimin etkileri. Klinik dilbilim ve fonetik , 25 (11-12), 989-997.
- Topbaş, S. (2015). Konuşma dilinin evrim sürecinde iletişim-dil-konuşma bağıntısı. S. Topbaş. Dil ve kavram gelişimi, 12-29.
- Uysal, H. ve Akman, B. (2016). Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlama çalışması. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 419-446.

- Uysal, H. ve Akman, B. (2016). Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlama çalışması. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 419-446.
- Uz-Baş, A. ve Siyez, D. M. (2011). Akranları tarafından kabul gören ve görmeyen ilköğretim okulu öğrencilerinin akran ilişkilerine yönelik algılarının incelenmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 9(1), 43-70.
- Walker, S., Irving, K. ve Berthelsen, D. (2002). Gender influences on preschool children's social problem-solving strategies. The Journal of Genetic Psychology, 163(2), 197-209.
- Waters, E. ve Sroufe, L. A. (1983). Social competence as a developmental construct. Developmental review, 3(1), 79-97.
- Webster-Stratton, C. (1990). Küçük yaşta davranış sorunu olan ailelerin uzun süreli takibi: Anaokulundan ilkokula kadar. Klinik çocuk psikolojisi dergisi , 19 (2), 144-149.
- Yavaş, M. (2020). Montessori ve MEB okul öncesi eğitim programında eğitim gören çocukların değer düzeyleri, sosyal yetkinlik ve davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı).
- Yavuzer, H. (2006). Çocuk psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yeşilyaprak, B. (Ed.). (2004). Gelişim ve öğrenme psikolojisi (7. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2012). 60-72 aylık çocukların duyguları anlama becerilerinin sosyal problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, E. ve Tepeli, K. (2013). 60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin duyguları anlama becerileri açısından incelenmesi. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, (2), 117-130.

- Yoleri, S. ve Küçükyeşil, G. (2014). Okul  ncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ile dil becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Erzincan Üniversitesi EĞitim Fakültesi Dergisi, 16(1), 20-38.
- Yoleri, S., Erdoğan, N. ve Tetik, G. (2017). Ebeveyn Tutumlarının Okul  ncesi Dönemdeki  ocukların Mizaç  zellikleri İle İliŐisinin İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi EĞitim Fakültesi Dergisi , (42), 226-239.
- Y r koğlu, A. (2010).  ocuk ruh sağlığı:  ocuk yetiŐtirme sanatı ve kiŐilik gelişimi, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zsolnai, A. (2002). Relationship between children's social competence, learning motivation and school achievement. Educational psychology, 22(3), 317-329.